

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Žygimanto Gulbino

II kurso, Europos Sąjungos verslo teisės studijų šakos studento

Magistro darbas

Tarptautinis įmonių reorganizavimas ES: bendrovių teisės aspektai

International reorganisation of companies in the EU: aspects of company law

Vadovė: Doc. Dr. Lina Mikaloniene

Recenzentas: Doc. Dr. Paulius Miliauskas

Vilnius

2021

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe analizuojama vienos valstybės ribas peržengiančio bendrovių reorganizavimo problematika, kuri pasireiškia dėl išsamaus Europos Sąjungos teisės aktų nebuvimo, kuriais numatomos taisyklės dėl vienos valstybės ribas peržengiančio jungimosi bei skaidymo tarp Europos Sąjungos valstybių narių. Darbe taip pat atskleidžiami valstybių narių nacionalinės teisės taisyklių dėl kreditorių teisių apsaugos, smulkiųjų akcininkų išėjimo teisės bei akcijų keitimo santykio trūkumai, bendrovei atliekant vienos valstybės ribas peržengiantį jungimąsi bei skaidymą.

Pagrindiniai žodžiai: vienos valstybės ribas peržengiantis bendrovių reorganizavimas, skaidymas, jungimas, kreditoriai, smulkieji akcininkai.

This work analyses the problem of cross-border companies reorganisation in connection with incomplete regulation of European Union legislation, which provides rules for cross-border mergers and divisions between member states of the European Union. The paper also reveals the shortcomings of the member state rules of national law on the protection of creditor rights, minority shareholders right to exit and share exchange ratio, for the company which performs cross-border merger or division.

Keywords: company cross-border reorganisation, division, merger, creditors, minority shareholders.

TURINYS

ĮVADAS.....	1
1. ĮMONIŲ REORGANIZAVIMO SAMPRATA PAGAL NACIONALINES IR EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖS NORMAS.....	5
1.1. Reorganizavimo samprata Europos Sąjungoje pagal Direktyvą 2017/1132 ir Lietuvos nacionalinę teisę	5
1.2. Reorganizavimo samprata Europos Sąjungoje pagal SESV.....	10
1.3. Reorganizavimo samprata Europos Sąjungoje pagal Direktyva 2019/2121.....	14
2. VIENOS VALSTYBĖS RIBAS PERŽENGIANČIO BENDROVIŲ REORGANIZAVIMO PROBLEMATIKA EUROPOS SĄJUNGOJE.....	18
2.1. Teisės konkurencijos problema, bendrovėms atliekant vienos valstybės ribas peržengiantį reorganizavimą jungimosi būdu Europos Sąjungoje.....	18
2.1.1. Smulkiųjų akcininkų išėjimo teisės problematika, bendrovėms atliekant vienos valstybės ribas peržengiantį reorganizavimą jungimosi būdu.....	19
2.1.2. Vienos valstybės ribas peržengiančio jungimosi problematika, nustatant bendrovės akcijų tinkamą vertę	23
2.2. Vienos valstybės ribas peržengiančio skaidymo reguliavimo bendrieji trūkumai Europos Sąjungoje.....	28
2.3. Kreditorių teisių apsaugos problematika, atliekant vienos valstybės ribas peržengiantį skaidymą.....	30
2.3.1. Netinkamas bendrovės įsipareigojimų paskirstymas, sudarant vienos valstybės ribas peržengiančio skaidymo sąlygų projektą.....	30
2.3.2. Kreditorių teisių apsaugos užtikrinimas pagal Direktyvą 2019/2121	32
2.4. Vienos valstybės ribas peržengiantis bendrovių reorganizavimas po Jungtinės Karalystės išėjimo iš Europos Sąjungos	35
IŠVADOS.....	38
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS.....	40
SANTRAUKA.....	44
SUMMARY.....	45

IVADAS

Temos aktualumas. Šiame darbe nagrinėjamas temos aktualumas pasireiškia vertinant vienos valstybės ribas peržengiančio bendrovių reorganizavimo problemas, kurios pasireiškia dėl Europos Sąjungos teisės aktų bei Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinių taisyklių nesuderinamumo, bendrovėms šia procedūrą atliekant tiek jungimosi tiek skaidymo būdu. Šiuo metu, Europos Sąjungos teisės aktai reglamentuojantys vienos valstybės ribas peržengiantį reorganizavimą nėra išsamūs ir jais paliekama Europos Sąjungos valstybėms narėms, nacionalinėje teisėje numatyti tam tikras šios procedūros taikymo taisykles. Tokia taisyklių įvairovė, praktikoje sukelia papildomus sunkumus reorganizuoti bendrovę santykyje tarp Europos Sąjungos valstybių narių. Nagrinėjama problematika yra aktuali ir Lietuvai. Kadangi, pagal dabartinį reguliavimą susijusį su vienos valstybės ribas peržengiančiu reorganizavimu, Lietuvos bendrovei, savo veiklą reorganizuojant į kitą valstybę narę gali kilti sunkumų, atliekant šią procedūrą dėl kitoje valstybėje narėje taikomų skirtingų taisyklių, šiai procedūrai. Pavyzdžiui, bendrovei atliekant vienos valstybės ribas peržengiantį skaidymą. Vienos valstybės ribas peržengiantis reorganizavimas skaidymo būdu, šiuo metu nėra sureguliuotas tarp valstybių narių, ko pasekoje ši procedūra gali būti netinkamai įgyvendinama arba visai neįmanoma dėl kitoje valstybėje narėje neįtvirtintų taisyklių. Lietuvos bendrovė atlikdama vienos valstybės ribas peržengiantį jungimąsi arba skaidymą, gali susidurti su kreditorių teisių apsaugos ir smulkiųjų akcininkų teisių netinkamu užtikrinimu. Ko pasekoje bus pažeidžiama: (i) kreditorių teisė į tinkamą jo reikalavimo teisės užtikrinimą; (ii) smulkiojo akcininko teisė išeiti iš reorganizuojamos bendrovės už tinkamą kompensaciją išperkant jo turimą akcijų dalį. Išskirtina ir tai, kad pagal Direktyvą 2017/1132 Lietuvoje veiklą vykdanči mažoji bendrija negali atlikti vienos valstybės ribas peržengiančio reorganizavimo, nors atitinka pagal SESV 54 str. bendrovės požymius, kuriai įsisteigimo laisvė tai leidžia atlikti. Taip pat, darbe išskiriama bendrovės akcijų keitimo santykio problematika, kuri yra ypač svarbi, nustatant bendrovės akcijų tinkamą vertę persikeliantiems akcininkams į naują bendrovę, kai bendrovės akcijos yra konvertuojamos į kitos valstybės narės bendrovės esamas akcijas. Darbe bus vertinama Jungtinės Karalystės bendrovių padėtis, po Jungtinės Karalystės išėjimo iš Europos Sąjungos, atliekant vienos valstybės ribas peržengiančio reorganizavimo procedūrą su Europos Sąjungos valstybės narės bendrove.

Darbo tikslas. Apžvelgti probleminius aspektus, kurie kyla dėl vienos valstybės ribas peržengiančio reorganizavimo tiek jungimosi tiek skaidymo būdu įtvirtintų taisyklių, santykyje tarp Europos Sąjungos valstybių narių. Taip pat, įvertinti, kokią įtaką turi, šių taisyklių taikymas Lietuvos nacionalinei teisei ir Lietuvoje veikiančioms bendrovėms.

Darbo uždaviniai. Darbo tikslui pasiekti, keliami šie uždaviniai:

1. Išnagrinėti vienos valstybės ribas peržengiančio bendrovių reorganizavimą reguliuojančius teisės aktus Europos Sąjungoje bei Europos Sąjungos valstybėse narėse, pagal jų taikytiną nacionalinę teisę.
2. Įvertinti ar Direktyva 2017/1132 tinkamai užtikrina vienos valstybės ribas peržengiančio reorganizavimo taisykles, tarp Europos Sąjungos valstybių narių, kai ši procedūra atliekama tiek jungimosi tiek skaidymo būdu.
3. Įvertinti SESV svarbą, vienos valstybės ribas peržengiančiam bendrovių reorganizavimui, lygiagrečiai vertinant SESV numatytą įsisteigimo laisvės svarbą, vadovaujantis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo išaiškinimais.
4. Ištirti vienos valstybės ribas peržengiančio reorganizavimo taisykles, kurios yra susijusios su kreditorių teisiu apsauga bei smulkiųjų akcininkų išėjimo teisę, jiems užtikrinant tinkamą kompensacijos dydį.
5. Apžvelgti akcijų keitimo santykio ypatumus, bendrovėms atliekant vienos valstybės ribas peržengiantį reorganizavimą, jungimosi būdu.
6. Išanalizuoti Direktyvoje 2019/2121 atsiradusias naujoves, vienos valstybės ribas peržengiančiam bendrovių reorganizavimui, kurios susijusios su: (i) taikomomis taisyklėmis vienos valstybės ribas peržengiančiam bendrovių reorganizavimui tiek skaidymo tiek jungimosi būdu; (ii) kreditorių teisių apsauga; (iii) smulkiųjų akcininkų pasitraukimu iš reorganizuojamos bendrovės valdymo, užtikrinant tinkamą kompensacijos dydį.
7. Įvertinti Europos Sąjungos teisės aktų taikymą, Jungtinės Karalystės bendrovėms, kurios atlieka vienos valstybės ribas peržengiantį reorganizavimą su Europos Sąjungos valstybės narės bendrove, Jungtinei Karalystei, pasitraukus iš Europos Sąjungos.

Darbo objektas. Darbe bus tiriamas Europos Sąjungoje vyraujantis reguliavimas dėl vienos valstybės ribas peržengiančio bendrovių reorganizavimo, kuris lyginamas su taisyklėmis numatytais pagal Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinę teisę.

Baigiamasis darbas yra suskirstytas į dvi pagrindines dalis: pirmojoje dalyje bus analizuojama: (i) vienos valstybės ribas peržengiančio bendrovių reorganizavimo samprata,

kaip ši suprantama, pagal Europos Sąjungoje veikiančius teisės aktus ir pagal Lietuvos nacionalinę teisę; (ii) SESV svarba vienos valstybės ribas peržengiančiam bendrovių reorganizavimui tarp Europos Sąjungos valstybių narių; (iii) Direktyva 2019/2121 naujai įsigaliojusios taisyklės, kurios taikomos vienos valstybės ribas peržengiančiam bendrovių reorganizavimui. Antrojoje baigiamojo darbo dalyje bus analizuojama: (i) teisės konkurencijos problema, atliekant vienos valstybės ribas peržengiantį bendrovių jungimąsi, ko pasėkoje kyla atitinkamos problemos smulkiesiems akcininkams ir reorganizuojamos bendrovės akcijų keitimo santykiui; (ii) bendrieji trūkumai Europos Sąjungoje susiję su vienos valstybės ribas peržengiančiu bendrovės skaidymu; (iii) kreditorių teisės apsaugos problematika; (iv) Jungtinės Karalystės pasitraukimas iš Europos Sąjungos ir pasitraukimo įtaka Jungtinės Karalystės bendrovėms norinčioms atlikti vienos valstybės ribas peržengiantį bendrovės reorganizavimą santykyje su Europos Sąjungos valstybės narės bendrove.

Baigiamojo darbo tema, pasirinkta tuo tikslu, kad įvertinti šiuo metu esamas problemas, įgyvendinant vienos valstybės ribas peržengiantį bendrovių reorganizavimą ir kaip šios problemos bus sprendžiamos su naujai atsirandančiu reguliavimu, pagal Direktyvą 2019/2121. Nagrinėjamos problemos turės įtaką ir Lietuvai. Kadangi, keičiantis Europos Sąjungos teisės aktams, atitinkamai tai įtakos pasikeitimus ir Lietuvos nacionalinėje teisėje t. y. bus priimtos naujos taisyklės dėl vienos valstybės ribas peržengiančio bendrovių reorganizavimo.

Tyrimo metodai.

1. ***Lyginamasis metodas*** – lyginami Europos Sąjungos lygmeniu priimti teisės aktai su Europos Sąjungos valstybių narių priimtais nacionaliniais teisės aktais, dėl taikomų normų vienos valstybės ribas peržengiančiam bendrovių reorganizavimui. Taip pat, lyginami užsienio autorių straipsniai ir juose keliamos problemos.
2. ***Precedentinis metodas*** – buvo remtasi Europos Sąjungos Teisingumo Teismo suformuota praktika, sprendžiant probleminius aspektus susijusius su taisyklėmis, taikomomis vienos valstybės ribas peržengiančiam reorganizavimui, tarp Europos Sąjungos valstybių narių.
3. ***Sisteminis metodas*** – šiuo metodu buvo tiriama Europos Sąjungos teisės aktų susijusių su vienos valstybės ribas peržengiančiu reorganizavimu įtaka, Europos Sąjungos valstybių narių taikomoms nacionalinėms taisyklėms.

4. *Apibendrinamasis metodas* – išvadų pateikimas apibendrinant Europos Sąjungos teisės aktus, Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinius teisės aktus, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo suformuotą praktiką bei užsienio autorių straipsniuose tiriamas problemas.

Darbo originalumas. Nagrinėjamos temos originalumas pasireiškia tuo, kad nagrinėjamos vis dar tinkamai nereguliuotos taisyklės dėl vienos valstybės ribas peržengiančio bendrovių reorganizavimo tarp Europos Sąjungos valstybių narių. Darbe aptariamos problemos, kurias šiuo metu nauja Direktyva 2019/2121 siekiama išspręsti. Ši tema yra nauja tuo, kad lyginamas dabartinis reguliavimas Europos Sąjungoje tarp valstybių narių su jau įsigaliojusia, bet vis dar valstybių narių turima perkelti (iki 2023 m.) į savo nacionalinę teisę, Direktyva 2019/2121. Nagrinėjamas esamas ir būsimas reguliavimas Europos Sąjungoje, kai vykdoma vienos valstybės ribas peržengianti reorganizavimo procedūra, turi esminę reikšmę ir Lietuvos teisei. Kadangi aptariamos dabar esamos problemos ir kaip jos bus sprendžiamos su nauju vis dar atsirandančiu reguliavimu, kurios iš dalies pakeis reorganizavimo sampratą.

Šaltiniai. Šiame darbe svarbiausi naudojami šaltiniai:

Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo – vienas iš svarbiausių šaltinių, kuris padėjo formuluoti atitinkamų Europos Sąjungos priimtų teisės aktų trūkumus; Direktyva 2017/1132 – padėjo atliekamai analizei dėl trūkstamo reguliavimo valstybėse narėse, kai yra atliekamas vienos valstybės ribas peržengiantis bendrovių reorganizavimas; Direktyva 2019/2121 – padėjo suprasti ar susiklosčiusios problemos dėl vienos valstybės ribas peržengiančio bendrovių reorganizavimo yra pastebimos ir kokie pokyčiai laukia ją perkėlus į Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinę teisę; Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimai bylose (Sevic, Gebhard) – padėjo išsiaiškinti valstybių narių bendrovių įsisteigimo laisvės teises, atliekant vienos valstybės ribas peržengiančio bendrovių reorganizavimą; „Uždarnosios akcinės bendrovės akcininko teisės ir jų gynimo būdai“ L. Mikalonienė – monografija padėjo nagrinėjant problemas dėl smulkiųjų akcininkų; Papadopoulos, T. ir Schmidt, J. – nagrinėjo problemas susijusias su vienos valstybės ribas peržengiančio bendrovių reorganizavimu tiek jungimosi tiek skaidymo būdais. Minėtų autorių darbai, padėjo formuluoti šiai dienai galiojančiame reguliavime kylančias problemas, dėl vienos valstybės ribas peržengiančio bendrovių reorganizavimo taisyklių; Taip pat, buvo reikšmingi ir visi kiti šaltinių sąrašė išvardinti šaltiniai, kurie padėjo atlikti gilesnę analizę darbe.

1. ĮMONIŲ REORGANIZAVIMO SAMPRATA PAGAL NACIONALINES IR EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖS NORMAS

Steigiant juridinį asmenį, kiekvienas asmuo yra suinteresuotas jo tęstinumu ir stabiliu veiklos vykdymu, pagal pasirinktą veiklos vystymo rūšį. Tačiau, ne visais atvejais juridinio asmens gyvavimas yra sėkmingas ir kartais yra reikalinga priimti svarbius sprendimus. Nors paties reorganizuojamo juridinio asmens nelieka, bet yra išsaugojamas jo turtas, teisės ir pareigos, kitame naujai įsteigtame juridiniame asmenyje ar jau rinkoje veikiančiame.

Šiame darbe bus apžvelgiamas bendrovių atliekamas reorganizavimas, kai tai peržengia vienos valstybės ribas. Vienos valstybės ribas peržengiantis bendrovių reorganizavimas suprantamas ne vien Europos Sąjungos valstybių narių ribose, bet šią procedūrą yra galinčios atlikti ir Europos ekonominėje erdvėje esančios valstybės (Lietuvos Respublikos vienos valstybės..., 2007). Taip pat, išskirtina ir tai, kad dabartinis reguliavimas, pagal 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų, (Europos Parlamento Direktyva 2017/1132..., 2017) (toliau – **Direktyva 2017/1132**) yra galimas atlikti tik jungimosi būdu dėl ko galime susidurti su tam tikrais sunkumais, atliekant kitus bendrovės reorganizavimo būdus. Tačiau, darbe bus išskiriama, kaip bendrovė gali atlikti šią bei kitas vienos valstybės ribas peržengiančio reorganizavimo formas remiantis ne tik Direktyva 2017/1132, bet ir pagal Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos (toliau – **SESV**) įtvirtintą įsisteigimo laisvę, bei pagal jau galiojančią Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą (ES) 2019/2121 2019 m. lapkričio 27 d. kuria iš dalies keičiamos Direktyvos (ES) 2017/1132 nuostatos, kiek tai susiję su vienos valstybės ribas peržengiančiu pertvarkymu, jungimu ir skaidymu (toliau – **Direktyva 2019/2121**), kurią valstybės narės privalo perkelti į savo nacionalinę teisę iki 2023 metų (Europos Parlamento Direktyva 2019/2121..., 2019).

Šioje darbo dalyje, vienos valstybės ribas peržengiantis reorganizavimas bus aptariamas, kaip jis suprantamas šią procedūrą atliekant nacionalinėje teisėje bei tarp Europos Sąjungos valstybių narių.

1.1. Reorganizavimo samprata Europos Sąjungoje pagal Direktyvą 2017/1132 ir Lietuvos nacionalinę teisę

Pereinant prie konkrečių problemų, kurios yra susiklosčiusios dėl skirtingo vienos valstybės ribas peržengiančio reorganizavimo tarp valstybių narių, galime aptarti, kaip pats reorganizavimas suprantamas iš esmės.

2005 m. Spalio 26 d. buvo priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/56/EB dėl ribotos atsakomybės bendrovių jungimūsi, peržengiančių vienos valstybės ribas, kuri įsigaliojo 2007 m. gruodžio 16 d. Jos priėmimas turėjo didelę įtaką tolimesniam bendrovių teisės vystymuisi, susijusiu su vienos valstybės ribas peržengiančiu reorganizavimu. Jos tikslas buvo „įgyvendinti ir užtikrinti sklandų vienos bendros rinkos funkcionavimą reikalingos Bendrijos teisės nuostatos, palengvinančios skirtingų tipų ir pagal skirtingų valstybių narių teisę veikiančių ribotos atsakomybės bendrovių jungimąsi.“ (Europos Parlamento Direktyva 2005/56EB..., 2005 1 konst d.) Vėliau ši direktyva buvo konsoliduota į šiuo metu galiojančią Direktyvą 2017/1132.

Iš Direktyvos 2017/1132 taikymo srities galime spręsti, kad ši direktyva nėra taikoma subjektams, kurie nenurodyti I priede, t. y. jeigu imtume atitikmenį pagal Lietuvos bendrovių teisinės formas tai būtų – akcinės bendrovės ir uždarnosios akcinės bendrovės (Europos Parlamento Direktyva 2017/1132..., 2017). Vienos valstybės ribas peržengiančiam reorganizavimui Direktyvoje 2017/1132 yra reikšmingi straipsniai, kurie yra nurodomi II antraštinėje dalyje dėl ribotos atsakomybės bendrovių jungimosi ir skaidymo.

Direktyvos 2017/1132 2 str. 2 dalyje yra išskiriama ir numatoma, kad valstybės narės gali nuspręsti netaikyti šio skirsnio investicinėms bendrovėms su kintamu kapitalu ir kooperatyvams, įsteigtiems kaip vienam iš I priede išvardytų bendrovių tipų. Taip pat, atliekant reorganizavimą jungimosi būdu peržengiant vienos valstybės ribas, ši Direktyva 2017/1132 nėra taikoma ir susijungimams tarp Europos akcinių bendrovių (toliau – **Societas Europaea arba SE**) (Europos Parlamento Direktyva 2017/1132..., 2017). Nors iš esmės tai akcinė bendrovė, kuriai iš pirmo žvilgsnio galėtume taikyti Direktyvą 2017/1132, bet Societas Europaea, yra skirtas atskiras reglamentas, kuris ir reguliuoja tokios akcinės bendrovės vykdomą veiklą bei jos steigimo būdus t. y. Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 2157/2001 (Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 2157/2001..., 2001).

Direktyvoje 2017/1132 yra išskirti du vienos valstybės ribas peržengiantys bendrovės reorganizavimo būdai. Vienas iš būdų yra numatytas Direktyvos 2017/1132 89 straipsnyje 1 d. „„prijungimas“ reiškia tokį veiksmą, kuriuo viena arba daugiau bendrovių baigia savo veiklą be likvidavimo procedūros ir visas jos (jų) turtas bei įsipareigojimai pereina kitai bendrovei už įsigyjamos bendrovės akcijas, kurios išduodamos įsigyjamos bendrovės arba bendrovių akcininkams, ir, jeigu reikia, mokėjimą grynais pinigais, neviršijantį 10 % naujai išleistų akcijų nominalios vertės, arba, jeigu akcijos neturi

nominalios vertės, jų buhalterinės vertės.“ (Europos Parlamento Direktyva 2017/1132..., 2017) Sekantis būdas numatytas Direktyvos 2017/1132 90 str. 1 d. „„sujungimas sukuriant naują bendrovę“ reiškia tokį veiksma, kuriuo keletas bendrovių baigia savo veiklą be likvidavimo procedūros, o visas jų turtas bei išipareigojimai pereina jų sukuriamai bendrovei už naujai sukurtos bendrovės akcijas, kurios išduodamos tų bendrovių akcininkams, ir, jeigu reikia, mokėjimą grynais pinigais, neviršijantį 10 % naujai išleistų akcijų nominalios vertės, arba, jeigu akcijos neturi nominalios vertės, jų buhalterinės vertės.“ (Europos Parlamento Direktyva 2017/1132..., 2017).

Direktyvos 2017/1132 88 straipsnis numato bendrą principą, vienos valstybės ribas peržengiančiam jungimuisi, kuris nurodo, kad valstybės narės savo bendrovėms taiko jų veiklą reglamentuojančius nacionalinius teisės aktus (Europos Parlamento Direktyva 2017/1132..., 2017). Todėl išskirtina yra tai, kad atliekant vienos valstybės ribas peržengiantį jungimą, reikia taikyti skirtingų valstybių narių nacionalinius įstatymus. Atliekant vienos valstybės ribas peržengiantį jungimąsi, jo sąlygos turi būti tikrinamos pagal kiekvienos dalyvaujančios bendrovės valstybės nacionalinius įstatymus. Klausimas ar apskritai vienos valstybės ribas peržengiantis bendrovių jungimąsis yra leistinas, priklauso nuo visų šių bendrovių nacionalinių įstatymų bendro taikymo, kiekvienai bendrovei taikant nacionalinius įstatymus, kurioje ši vykdo savo veiklą. Pavyzdžiui, persikeliančiai bendrovei atliekant jungimąsi į kitą valstybės narės bendrovę, taikome persikeliančios bendrovės valstybės narės įstatymus, kurios numato šią procedūrą bei valstybės narės įstatymuose numatytas teises ir pareigas, o visas turtas, jo perėmimo taisyklės yra reguliuojamos pagal tos valstybės narės įstatymus į kurią norima atlikti jungimąsi (Grundmann, 2011, p. 622-623). Sudarant vienos valstybės ribas peržengiantį bendrovių jungimosi sąlygų projektą, jo turinys yra sudaromas priklausomai nuo visų bendrovių nacionalinių įstatymų ir kiekviena šioje procedūroje dalyvaujanti bendrovė yra atsakinga už jos valstybėje narėje taikytiną teisę. Kadangi Direktyva 2017/1132 numato tik minimalius standartus šiai procedūrai atlikti (Grundmann, 2011, p. 704).

Lietuva savo nacionalinėje teisėje numato nacionalinį jungimąsi. Pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – **CK**) 2.97 str. 3 d. „Prijungimas – tai vieno ar daugiau juridinių asmenų prijungimas prie kito juridinio asmens, kuriam pereina visos reorganizuojamo juridinio asmens teisės ir pareigos.“ (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 2000), o pagal CK 2.97 str. 4 d. „Sujungimas – tai dviejų ar daugiau juridinių asmenų susivienijimas į naują juridinį asmenį, kuriam pereina visos reorganizuotų juridinių

asmenų teisės ir pareigos.” (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 2000). Taigi, iš esmės Direktyvos 2017/1132 jungimosi samprata yra identiška, tik pagal Lietuvos nacionalinę teisę, nėra leidžiamas mokėjimas grynaisiais pinigais, bendrovei ar bendrovės akcininkams neviršijant 10 % naujai išleistų akcijų nominalios vertės, arba, jeigu akcijos neturi nominalios vertės, jų buhalterinės vertės.

Lietuva taip pat numato ir vienos valstybės ribas peržengiantį bendrovių jungimąsi. Ši jungimosi samprata yra pateikiama pagal, Lietuvos Respublikos vienos valstybės ribas peržengiančio ribotos atsakomybės bendrovių jungimosi įstatymą (toliau - **Vienos valstybės ribas peržengiantis įstatymas**). Šiame įstatyme nurodyta jungimosi samprata yra identiška CK numatytoje, tik skirtumas yra tas, kad pagal Vienos valstybės ribas peržengiantį įstatymą jau reguliuojama jungimosi procedūra tarp dviejų ar daugiau valstybių narių bendrovių, o ne santykiyje tik tarp vienoje valstybėje veikiančių bendrovių. Pagal Vienos valstybės ribas peržengiančio įstatymo 1 str. 1 d. atliekant reorganizavimo procedūrą kai tai peržengia vienos valstybės ribas, dalyvauja nebe vienoje valstybėje narėje įsteigtos, tos pačios teisinės formos bendrovės, bet jau dviejose ar daugiau valstybių narių įsteigtos tos pačios teisinės formos bendrovės (Lietuvos Respublikos vienos valstybės..., 2007). Atkreiptinas dėmesys, kad pagal Vienos valstybės ribas peržengiančio įstatymo 1 str. 1 d. subjekto samprata nesiskiria nuo Direktyvoje 2017/1132 numatytos t. y. vienos valstybės ribas peržengiantį jungimąsi atliekanti bendrovė yra suprantama kaip uždaroji akcinė bendrovė ir akcinė bendrovė (Lietuvos Respublikos vienos valstybės..., 2007).

Skirtingai nei nacionaliniu lygmeniu atliekant reorganizavimą, Direktyvoje 2017/1132 1 str. išskiriama, kad šia direktyva yra nustatomos priemonės tik dėl ribotos atsakomybės bendrovių jungimosi, peržengiančių vienos valstybės ribas (Europos Parlamento Direktyva 2017/1132..., 2017), skaidymas, kaip reorganizavimo būdas, nėra sureguliuotas. „Šiandien tik mažiau nei pusėje valstybių narių nustatytos nacionalinės taisyklės, reglamentuojančios vienos valstybės ribas peržengiantį bendrovių skaidymą.“ (Pasiūlymas Direktyva 2017/1132..., 2018, p. 7). Direktyvoje 2017/1132 yra numatyti du vienos valstybės ribas peržengiantys skaidymo būdai: (i) pagal Direktyvos 2017/1132 136 str. 1 d. skaidymas įgyjant – „tai tokia procedūra, kuria pasibaigianti be likvidavimo bendrovė perduoda visą savo turtą bei įsipareigojimus daugiau negu vienai bendrovei mainais už bendrovių, dėl skaidymo gaunančių kompensacijas (toliau – įgyjančiosios bendrovės), akcijų perdavimą padalijamosios bendrovės akcininkams, ir, jeigu reikia, išmokas grynais pinigais, neviršijant 10 % jų iškeistų akcijų nominalios vertės, arba jeigu

akcijos neturi nominalios vertės, jų buhalterinės vertės.“ (Europos Parlamento Direktyva 2017/1132..., 2017); (ii) pagal Direktyvos 2017/1132 152 str. 1 d. skaidymas steigiant naujas bendroves – „tai tokia procedūra, kuria bendrovė pasibaigia be likvidavimo, o visą savo turtą bei įsipareigojimus perduoda daugiau nei vienai naujai įsteigta bendrovei, mainais už įgyjančiųjų bendrovių akcijų paskirstymą skaidomosios bendrovės akcininkams ir, jeigu reikia, išmokas grynais pinigais, neviršijant 10 % paskirstomų akcijų nominalios vertės, arba, jeigu akcijos neturi nominalios vertės – jų buhalterinės vertės.“ (Europos Parlamento Direktyva 2017/1132..., 2017). Tačiau, pagal Direktyvos 2017/1132 135 str. šiuos skaidymo būdus leidžia atlikti tik tada, kai konkrečios valstybės narės nacionaliniai teisės aktai numato tokias procedūras.

Lietuva savo nacionalinėje teisėje yra numačiusi šį reorganizavimo būdą t. y., skaidymą. Pagal Lietuvos nacionalinę teisę, reorganizavimas skaidymo būdu yra išskiriamas į du būdus – išdalijimas ir padalijimas. CK 2.97 str. 6 d. „Išdalijimas – tai reorganizuojamo juridinio asmens teisių ir pareigų išdalijimas kitiems veikiantiems juridiniams asmenims“ (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 2000), o juridinio asmens reorganizavimas padalijimo būdu yra įtvirtintas CK 2.97 str. 7 d. „Padalijimas – tai vieno reorganizuojamo juridinio asmens pagrindu įsteigimas dviejų ar daugiau juridinių asmenų, kuriems tam tikromis dalimis pereina reorganizuoto juridinio asmens teisės ir pareigos.“ (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 2000). Pastebime, kad atliekant juridinių asmenų reorganizavimą išdalijimo būdu, mes nesukuriame jokio naujo juridinio asmens ir jo steigimas naudojant šį metodą nėra reikalingas. Iš esmės tokiu atveju reorganizuojamas juridinis asmuo, išdalija savo turtą, teises ir pareigas, kitoms jau šiuo metu veikiantiems juridiniams asmenims. Po tokio juridinio asmens reorganizavimo išdalijimo būdu, turtą, teises ir pareigas išdalijęs juridinis asmuo baigia savo veiklą ir yra išregistruojamas iš juridinių asmenų registro. Skirtingai nuo išdalijimo, juridinių asmenų reorganizavimą atliekant padalijimo būdu, juridinis asmuo yra dalijamas į du ar daugiau juridinių asmenų, kurie perima visą reorganizuojamo juridinio asmens turtą, teises ir pareigas. Tokiu atveju yra steigiami nauji du ar daugiau juridiniai asmenys, o reorganizuojami juridiniai asmenys, kurie padalija savo turtą, teises ir pareigas yra išregistruojami iš juridinių asmenų registro. Šie reorganizavimo skaidymo būdai yra labai panašūs, abiem atvejais reorganizuojami juridiniai asmenys pabaigia savo veiklą ir yra išregistruojami iš juridinių asmenų registro. Tačiau, pati procedūra yra skirtinga. Padalijimo būdu mes sukuriame du ar daugiau naujų

juridinių asmenų, o išdalijimo būdu naujų juridinių asmenų neatsiranda ir turtas, teisės ir pareigos, pereina jau egzistuojantiems juridiniams asmenims įmonėms.

Atkreiptinas dėmesys į vienos valstybės ribas peržengiantį reorganizavimą numatančios Direktyvos 2017/1132 santykį su SESV. Direktyvoje 2017/1132 yra numatytas siauresnis subjektų ratas, kurie gali atlikti vienos valstybės ribas peržengiantį reorganizavimą, lyginant su SESV 54 straipsniu.

1.2. Reorganizavimo samprata Europos Sąjungoje pagal SESV

Direktyva 2017/1132 nėra vienintelis šaltinis, kuriuo galime atlikti vienos valstybės ribas peržengiantį reorganizavimą. Pagal SESV 49 str. „<...> vienos valstybės narės nacionalinių subjektų įsisteigimo laisvės kitos valstybės narės teritorijoje apribojimais uždraudžiami. Draudžiami ir apribojimai vienos valstybės narės nacionaliniams subjektams, įsisteigusiems kitos valstybės narės teritorijoje, steigti atstovybes, padalinius ar dukterines bendroves. Įsisteigimo laisvė apima ir teisę imtis savarankiškai dirbančių asmenų veiklos bei ja verstis, taip pat steigti ir valdyti įmones, būtent bendroves ar firmas, apibūdintas 54 straipsnio antrojoje pastraipoje, tomis pačiomis sąlygomis, kurios įsisteigimo šalies teisės aktuose yra nustatytos jos pačios subjektams, ir laikantis kapitalui skirtu skyriaus nuostatų” (Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo..., 2012). SESV 49 str. galime pastebėti, kad yra daroma nuoroda į to paties SESV 54 str., kuris numato tam tikrus subjektus, kurie šia įsisteigimo laisve gali pasinaudoti. Pagal SESV 54 str. „Bendrovės arba firmos, įkurtos pagal valstybės narės teisę ir Sąjungoje turinčios savo registruotas buveines, centrinę administraciją ar pagrindinę verslo vietą, šiame skyriuje prilyginamos tos valstybės narės pilietybę turintiems fiziniams asmenims. „Bendrovės arba firmos“ – tai bendrovės arba firmos, kurios veikia pagal civilinę ar komercinę teisę, įskaitant kooperatyvus ir kitus pagal viešąją ar privatinę teisę veikiančius juridinius asmenis, išskyrus nesiekiančiuosius pelno.” (Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo..., 2012).

Taigi, matome, kad ne visos įmonės, o tik SESV 54 str. nurodytos bendrovės ir firmos gali pasinaudoti šia įsisteigimo laisve iš kurios išplaukia ir teisė atlikti vienos valstybės ribas peržengiantį reorganizavimą tarp Europos Sąjungos valstybių narių. Atkreiptinas dėmesys, kad vienas svarbiausių požymių, kurį turi atitikti bendrovė norinti atlikti reorganizavimą Europos Sąjungoje yra pelno siekimas t. y., nesiekiantiems pelno juridiniams asmenims įsisteigimo laisvė nesuteikiama (Vėgėlė, 2011, p. 166). Tačiau, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas Sevic byloje išskyrė, kad SESV taikomas vienos valstybės ribas peržengiančiam jungimuisi, kai tokiam reorganizavimui nėra tam

įgyvendinančių taisyklių, po SESV 54 str. patenka juridiniai asmenys tokie kaip kooperatyvai, savidraudos fondai, fondai bei Bendrijos teisinės formos, tokios kaip SE ir SCE, kurie pagal žemiau darbe pateikiamą išaiškinimą yra galintys atlikti vienos valstybės ribas peržengiantį reorganizavimą (G.J. Vossestein, 2010, p. 70).

Nors tam tikrais atvejais Direktyva 2017/1132 negalima pasiremti norint atlikti vienos valstybės ribas peržengiantį reorganizavimą, tai galima atlikti remiantis SESV 49 ir 54 straipsniais, kurie numato platesnę vienos valstybės ribas peržengiančio reorganizavimo sampratą nei Direktyva 2017/1132. Toliau minimoje Europos Sąjungos Teisingumo Teismo byloje galėsime pastebėti, kaip teismas nusprendė jog valstybės narės atsisakymas savo valstybėje narėje registruoti bendrovę, kuri atlieka vienos valstybės ribas peržengiantį jungimąsi, kaip vienu iš reorganizavimo būdu yra prieštaraujantis SESV 49 ir 54 straipsniams (G.J. Vossestein, 2010, p. 68). Vienoje iš Europos Sąjungos Teisingumo Teismo priimtų sprendimų byloje *Sevic Systems AG* byloje, kurioje *Sevic Systems AG*, Vokietijos bendrovė, pateikė ieškinį dėl *Amstsgericht Neuwied* sprendimo, kuriuo atmetamas jos prašymas nacionaliniame įmonių registre įregistruoti jos ir Liuksemburge įsteigtos bendrovės *Security Vision Concept SA* susijungimą dėl to, kad Vokietijos teisė, taikoma bendrovių reorganizavimui, numato susijungimus tik tarp Vokietijoje buveinę turinčių bendrovių (Teisingumo Teismo sprendimas byloje C-411/03, 2005, 2 konst. dalis). Europos Sąjungos Teisingumo Teismas byloje teigia, kad tarptautinių susijungimų operacijos, kaip ir kitos bendrovių reorganizavimo operacijos, atitinka skirtingose valstybėse narėse įsteigtų bendrovių bendradarbiavimo ir pertvarkymo būtinybę. Tai yra ypatingai svarbu, kadangi tai užtikrina įsisteigimo laisvės įgyvendinimą vidaus rinkoje ir tai priklauso ekonominei veiklai, kurios atžvilgiu valstybės narės yra įpareigosios gerbti EB 43 (dabar SESV 49 str.) straipsnyje numatytą įsisteigimo laisvę (Teisingumo Teismo sprendimas byloje C-411/03, 2005, 19 konst. dalis). Kaip ir Generalinis advokatas Antonio Tizzano savo išvadoje apžvelgdamas šią bylą pažymi, kad: „įsisteigimo laisvė yra susijusi ne vien su teise persikelti į kitą valstybę narę, siekiant joje užsiimti ekonomine veikla, bet ir su visais aspektais, kurie bet kuriuo būdu papildomai ir funkcinio požiūriu yra susiję su tokios veiklos vykdymu, o dėl šios priežasties ir su neribotu naudojimu si Sutartyje įtvirtinta laisve.” (Generalinio Advokato Antonio Tizzano..., C-411/03, 2005). Kadangi taikant Vokietijos teisės normas šiuo bendrovių reorganizavimo būdu negalima pasinaudoti, Vokietijos teisė įtvirtina nevienodą bendrovių traktavimą pagal vidinį ar tarptautinį susijungimo pobūdį, o tai gali sulaikyti nuo Sutartyje įtvirtintos

įsisteigimo teisės įgyvendinimo (Teisingumo Teismo sprendimas byloje C-411/03, 2005, 22 konst. dalis). Toks nevienodas traktavimas riboja EB 43 ir 48 straipsnius (dabar SESV 49 ir 54 straipsniai) bei prieštarauja įsisteigimo teisei ir gali būti priimtinas tik tada, kai juo siekiama teisėto su SESV suderinamo tikslo ir jei jis yra pateisinamas privalomaisiais bendrojo intereso pagrindais. Be to, tokiu atveju būtina ne tik siekti suderinamo tikslo, kuris atitiktų SESV, bet taikomos priemonės turi būti proporcingos siekiamam tikslui (Teisingumo Teismo sprendimas byloje C-411/03, 2005, 2 konst. dalis). Galiausiai Europos Sąjungos Teisingumo Teismas nusprendė, kad: „EB 43 ir 48¹ straipsniai draudžia, kad valstybėje narėje būtų apskritai atsisakoma įmonių registre įregistruoti susijungimą bendrovės veiklą nutraukiant jos nelikviduojant ir visa jos turtą perduodant kitai bendrovei, kai vienos iš dviejų bendrovių buveinė yra kitoje valstybėje narėje, nors laikantis tam tikrų sąlygų toks įregistravimas galimas, kai abiejų susijungime dalyvaujančių bendrovių buveinė yra pirmojoje valstybėje narėje.“ (Teisingumo Teismo sprendimas byloje C-411/03, 2005). Taigi, iš Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikos matome, kad bendrovė, kuri patenka į SESV 49 ir 54 straipsnius gali atlikti vienos valstybės ribas peržengiantį reorganizavimą. Sprendime apibrėžiama, kad bendrovių įsisteigimo laisvė visų pirma apima bendrovių steigimą ir valdymą, taip kaip jis apibrėžiamas SESV 54 str. (G.J. Vossestein, 2010, p. 69).

Pavyzdžiui, pagal ABĮ 2 str. 2 d. akcinė bendrovė ir uždaroji akcinė bendrovė yra suprantama kaip „<...> ribotos civilinės atsakomybės privatusis juridinis asmuo“ (Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas, 2003). Tuo tarpu pagal Lietuvos Respublikos mažųjų bendrijų įstatymo 2 str. 1 d. „Mažoji bendrija yra ribotos civilinės atsakomybės privatusis juridinis asmuo <...>“ (Lietuvos Respublikos mažųjų bendrijų įstatymas, 2012). Taigi, pastebime, kad tiek uždaroji akcinė bendrovė, akcinė bendrovė ir mažoji bendrija yra ribotos civilinės atsakomybė privatūs juridiniai asmenys, kurie siekia komercinės naudos t. y. siekia pelno. Nors pateiktų bendrovių samprata yra identiška, pagal Direktyvos 2017/1132 subjekto sampratą, mažoji bendrija nėra galinti atlikti reorganizavimo procedūros, kai tai peržengia vienos valstybės ribas. Mažoji bendrija, turi teisę naudotis įsisteigimo laisve, kadangi atitinka šiuos SESV 54 str. įtvirtintus kriterijus: (i) teisėtai įsteigta pagal valstybėje narėje, kurioje ji steigiama, teisės aktus; (ii) teisinis subjektiškumas; (iii) komercinis subjektas; (iv) įmonė turinti registruotą buveinę, centrinę administraciją ar pagrindinę verslo vietą Europos Sąjungoje. CK 1.3 str. 3 d. „Įgyvendinant

¹ Turima omenyje dabartinius SESV 49 ir 54 straipsnius.

Europos Sąjungos teisės aktus, kituose įstatymuose gali būti nustatytos kitokios, negu nustato šis kodeksas, civilinius teisinius santykius reglamentuojančios normos. Tokiu atveju šis kodeksas taikomas tiek, kiek kiti įstatymai nenustato kitaip.” (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 2000). Taigi, galime daryti prielaidą, kad Direktyvos 2017/1132 perkėlimas į Lietuvos nacionalinę teisę, nesuteikia mažajai bendrijai teisės, atlikti vienos valstybės ribas peržengiantį reorganizavimą. Tačiau, iš to kas aptarta aukščiau, mes pastebime, kad atsižvelgiant į Teisingumo Teismo suformuotą praktiką Sevic byloje, remiantis SESV 49 ir 54 straipsniais, vienos valstybės ribas peržengiantį reorganizavimą, mažajai bendrijai būtų galima įgyvendinti.

Vienos valstybės ribas peržengiančiai reorganizavimo procedūrai, kai ji atliekama tiek jungimosi tiek ir skaidymo būdu, galime pritaikyti analogiją remiantis 2017 m. Spalio 25 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo išaiškinimu Polbud byloje, dėl vienos valstybės ribas peržengiančio pertvarkymo (Teisingumo Teismo sprendimas byloje C-106/16, 2017). Ši analogija mums padės išsiaiškinti, kaip šios procedūros turėtų būti traktuojamos tai atvejais, kai susiduriame su dviejų valstybių narių taikomais nacionaliniais įstatymais. Vienos valstybės ribas peržengiantis pertvarkymas apima nuoseklų dviejų valstybių narių nacionalinių įstatymų taikymą t. y. taikoma valstybės nacionalinė teisė į kurią atvykstančią ir atvykstančiosios valstybės nacionalinė teisė. Abiejų valstybių narių nacionaliniai įstatymai taikomi remiantis lygiavertiškumo principais, o tai reiškia, kad taisyklės neturėtų būti mažiau palankios nei tos, kurios reglamentuoja vidaus pertvarkymus, o veiksmingumas reiškia, kad taisyklės neturėtų padaryti vienos valstybės ribas peržengiančio pertvarkymo procedūros praktiškai neįmanomos ar pernelyg sudėtingos. (Frenkel, D. A. p. 110-111). Taigi, pritaikius šią analogiją, atliekant vienos valstybės ribos peržengiantį reorganizavimą tiek jungimosi tiek skaidymo būdais, taikomos nacionalinės teisės normos, turi būti taikomos lygiavertiškai ir tokia procedūra neturėtų būti praktiškai neįgyvendinama ar pernelyg sudėtinga.

Tačiau, SESV 49 ir 54 straipsniais numatyta įsisteigimo laisvė nėra absoliuti. Valstybė narė gali apriboti kitos valstybės narės teisę pasinaudoti įsisteigimo laisve. Teisingumo Teismas savo 1995 m. Lapkričio 30 d. sprendime Reinhard Gebhard prieš Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano byloje C-55/94 pabrėžė, kad „nacionalinės priemonės, kurios gali trukdyti naudotis pagal Sutartį garantuotomis pagrindinėmis laisvėmis arba dėl kurių jų įgyvendinimas gali būti mažiau patrauklus,

privalo tenkinti keturias sąlygas: jos privalo būti nediskriminuojančios; būti pagrįstos privalomais bendrojo intereso pagrindais; tinkamos užtikrinti, kad jomis siekiamas tikslas bus pasiektas; neviršyti to, kas būtina pasiekti tikslą.” (Teisingumo Teismo..., 1995, C-55/94, 37 konst. d.). Valstybė narė norinti apriboti bendrovės įsisteigimą kitoje valstybėje narėje, privalės šį ribojimą pateisinti, net ir tais atvejais jei ji nėra diskriminuojanti, yra vienodai taikoma kitoms valstybėms narėms bei neužkerta kelio ir neriboja patekimo į kitų valstybių narių rinką (Vėgėlė, 2011, p. 170). Taigi, bendrovė, kuri nori perkelti savo turtą, teises ir pareigas į kitą valstybę narę tai gali padaryti, nebent valstybė narė tokį ribojimą gali pateisinti išimtimi. Nacionalinės priemonės, kuriomis siekiama apriboti tokį bendrovės įsisteigimą kitoje valstybėje narėje privalo atitikti keturias sąlygas: (i) jos neturi diskriminuoti; (ii) grindžiamos privalomais bendrojo intereso pagrindais; (iii) siekiamas valstybės narės tikslas turi būti pasiektas; (iv) neviršyti to, kas būtina pasiekti tikslą (Vėgėlė, 2011, p. 174).

1.3. Reorganizavimo samprata Europos Sąjungoje pagal Direktyva 2019/2121

Apžvelgus vienos valstybės ribas peržengiančio reorganizavimo sampratą pagal Direktyvą 2017/1132 ir pagal SESV 49 str. numatytą įsisteigimo laisvę, svarbu apžvelgti šiai procedūrai taikomas naujoves, pagal Direktyvą 2019/2121, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos (ES) 2017/1132 nuostatos, kiek tai susiję su vienos valstybės ribas peržengiančiu pertvarkymu, jungimu ir skaidymu, kurią valstybės narės privalo perkelti į savo nacionalinę teisę iki 2023 metų.

Direktyvoje 2019/2121, paaiškinamos esamos vienos valstybės ribas peržengiamo jungimosi Europos Sąjungoje taisyklės ir pirmą kartą visoms valstybėms narėms nustatomos vienos valstybės ribas peržengiančios pertvarkymo ir skaidymo taisyklės. Nepaisant to, kad prieš tai nebuvo konkrečių taisyklių pertvarkymui ar skaidymui, šios taisyklės išplaukė iš Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikos, kuri parodė, vienos valstybės ribas peržengiantis pertvarkymas bei skaidymas jau buvo įmanomas įsisteigimo laisvės pagrindu remiantis SESV (Loyens, Loeff, 2020).

Direktyvoje 2019/2121 yra numatyti trys skirtingi vienos valstybės ribas peržengiantys būdai: (i) visiškas skaidymas - skaidoma bendrovė, kuri nutraukia veiklą be likvidavimo, perduoda visą savo turtą ir įsipareigojimus dviem ar daugiau įgyjančių bendrovių mainais už įgyjančių bendrovių vertybinių popierių ar akcijų paskirstymą skaidomos bendrovės nariams, ir, jei taikytina, pinigines išmokas; (ii) dalinis skaidymas - skaidoma bendrovė perduoda dalį savo turto ir įsipareigojimų vienai ar daugiau įgyjančių

bendrovių mainais už įgyjančių bendrovių, skaidomos bendrovės arba ir įgyjančių bendrovių ir skaidomos bendrovės vertybinių popierių ar akcijų išdavimą skaidomos bendrovės nariams ir, jei taikytina, pinigines išmokas; (iii) skaidymas atskiriant - skaidoma bendrovė perduoda dalį savo turto ir įsipareigojimų vienai ar daugiau įgyjančių bendrovių mainais už įgyjančių bendrovių vertybinių popierių ar akcijų išdavimą skaidomai bendrovei. (Kalava, Ioakim, Paparava, 2021).

Taigi, Direktyvoje 2019/2121 pastebime visiškai naujus skaidymo būdus t. y. dalinį skaidymą ir skaidymą atskiriant. Naujovė yra ta, kad taikant šiuos skaidymo būdus, nepasibaigia bendrovės veikla ir ji toliau išsaugo savo juridinio asmens statusą. Nors pati procedūra atliekant dalinį skaidymą ir skaidymą atskiriant yra vienoda, tačiau skiriasi bendrovės narių padėtis po jų atlikimo. Kadangi, dalinio skaidymo metu, kai kurie skaidomos bendrovės nariai tampa įgyjančios bendrovės ar bendrovių nariais ir bent jau kai kurie nariai lieka skaidomoje bendrovėje arba tampa abiejų bendrovių nariais pagal akcijų paskirstymą vienos valstybės ribas peržengiančio skaidymo sąlygų projekte, o skaidymo atskiriant atveju įgyjančios bendrovės ar bendrovių akcijos paskirstomos skaidomai bendrovei. Taip pat, šiais naujais Direktyvoje 2019/2121 numatytais skaidymo būdais yra atsisakomos skaidymo procedūros, pagal kurias yra steigiama nauja bendrovė. Todėl galutinai perkėlus Direktyvą 2019/2121, nebeturėsime tokio skaidymo būdo, kuris yra numatytas Direktyvoje 2017/1132 155 str. 1 d. t. y. neliks skaidymo procedūros, kuria yra steigiamos naujos bendrovės.

Vertinant Lietuvos nacionalinėje teisėje numatytus skaidymo būdus su naujai numatytais pagal Direktyvą 2019/2121, jie iš esmės pasikeis. Direktyvoje 2019/2121, vienas iš skaidymo būdų (visiškas skaidymas) bus suprantamas kaip tai dabar suprantama pagal Lietuvos nacionalinėje teisėje numatytą išdalijimo būdą. Bet skaidymo būdo, kuris suprantamas pagal Lietuvos nacionalinę teisę, kaip skaidymas padalijant, nebelieka. Kadangi, Direktyvoje 2019/2121 atsisakoma skaidymo sampratos, pagal kurią yra steigiama ar steigiamos naujos bendrovės. Ši samprata keičiama daliniu skaidymu ir skaidymu atskiriant, pagal kurias skaidoma bendrovė nepabaigia savo veiklos ir įgyjančiai bendrovei perduoda tik dalį savo turto ar įsipareigojimų.

Analogiškai nagrinėjant Direktyvoje 2019/2121 numatomus skaidymo būdus su Lietuvos nacionaliniuose įstatymuose numatytais skaidymo būdais², galime pastebėti, kad panaši procedūra, kaip Direktyvoje 2019/2121 numatytas skaidymas atskiriant ar dalinis

² Pagal Lietuvos nacionalinę teisę yra galimi šie skaidymo būdai: (i) išdalijimas; (ii) padalijimas.

skaidymas, kai skaidoma bendrovė nepabaigia savo kaip juridinio asmens veiklos ir nėra išregistruojama iš juridinių asmenų registro, nepripažįstama kaip reorganizavimo procedūra. Pagal Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo (toliau - **ABI**) 71 str. 1 d. numato, kad bendrovės atskyrimas, kai atskyrus, ji tęsia veiklą ir dalis šios bendrovės vykdomos veiklos gali būti atskiriama ir šiai daliai priskirtų turto, teisių bei pareigų pagrindu įsteigiamos viena ar daugiau tos pačios teisinės formos bendrovės (Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas, 2003). Pagal CK 2.95 str. 2 d. numatytą reorganizavimo sampratą Lietuvos nacionalinėje teisėje, matome, kad bendrovei atliekant reorganizavimą juridinis asmuo yra išregistruojamas iš juridinių asmenų registro ir baigia savo veiklą (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 2000). Pagal ABI 71 str. įtvirtintą bendrovės atskyrimo procedūrą pastebime, kad ji išsaugo juridinio asmens statusą ir savo veiklos nebaigia (Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas, 2003). Teismas yra išaiškinęs, kad „esminis atskyrimo procedūros ir reorganizavimo procedūros skirtumas tas, jog pirmuoju atveju įmonė tęsia veiklą, tuo tarpu antruoju atveju reorganizuojamas juridinis asmuo baigia savo egzistavimą. Taigi, nežiūrint to, kad pagal Akcinių bendrovių 72 straipsnio 2 dalį atskyrimo procedūrai mutatis mutandis taikomos reorganizavimą padalijimo būdu reglamentuojančios teisės normos (t. y. aptariamoms procedūroms yra panašios formos požiūriu), nėra pagrindo teigti, kad turinio požiūriu atskyrimo procedūra laikytina vienu iš įmonės reorganizavimo būdų.“(Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo..., A-858-2396-12, 2012). Taigi, matome, kad Europos Sąjungos valstybėms narėms iki 2023 metų perkėlus Direktyvą 2019/2121 į savo nacionalinę teisę, reorganizavimas skaidymo būdu yra suprantamas plačiau t. y. vienos valstybės ribas peržengiantis reorganizavimas atliekant jį dalinio skaidymo ir skaidymo atskiriant būdais yra ir tada kai, reorganizuojama bendrovė nėra likviduojama t. y. nebaigia savo veiklos kaip juridinis asmuo.

Kita naujovė, atsiradusi įsigaliojus Direktyvai 2019/2121 yra bendrovės pertvarkymas. Pagal Direktyvos 2019/2121 86b str. 1 d. 2 p. „vienos valstybės ribas peržengiantis pertvarkymas – veiksmas, kuriuo bendrovė, nenutraukdama veiklos arba nepradėdama likvidavimo procedūros, pakeičia savo teisinę formą, kuria ji užregistruota išvykimo valstybėje narėje, į atvykimo valstybės narės bendrovės teisinę formą, nurodytą II priede, ir perkelia į atvykimo valstybę narę bent savo registruotąją buveinę, tačiau išlieka juridiniu asmeniu“ (Europos Parlamento Direktyva 2019/2121..., 2019 86b str. 1 d. 2 p.). Pagal naują tvarką, ribotos atsakomybės bendrovės galės „migruoti“ tarp Europos Sąjungos

valstybių narių. Šia procedūra yra apimamas pertvarkymas iš teisinės formos vienoje valstybėje į artimiausia šiai teisinei formai kitos valstybės atitikmenį, perkeliant registruotą buveinę. Ši nauja procedūra užtikrins paprastesnę bendrovių migracijos procedūrą (Boyle, Sedghi 2019). Atvykstančioji bendrovė, kuri norės atlikti pertvarkymą į kitą valstybę narę, privalės laikytis jos nacionalinių teisės normų šiai procedūrai įgyvendinti, kad tokia procedūra būtų tinkamai įgyvendinama. Šiuo atveju, valstybė narė į kurią norima atlikti pertvarkymą turi „imunitetą“ nuo įsisteigimo laisve numatytų nuostatų ir atvykstančioji bendrovė atliekanti pertvarkymą privalės jų laikytis. Tačiau, nuo šiol priimančioji valstybė narė negalės užkirsti kelio tokiai pertvarkymo procedūrai (Charlotte Ene, 2020, p. 55). Tokia numatyta naujovė, bendrovei supaprastina patekimą į kitą valstybės narės rinką.

Atkreiptinas dėmesys, kad Direktyva 2019/2121 vis dar neužtikrina platesnio subjektų rato, kurie galėtų atlikti vienos valstybės ribas peržengiantį reorganizavimą. Tačiau, visoms Europos Sąjungos valstybėms narėms iki 2023 m. perkėlus Direktyvą 2019/2121 į savo nacionalinę teisę, nuo šiol Europos Sąjungoje turėsime įtvirtintas vienos valstybės ribas peržengiančio skaidymo taisykles, kurios lyginant su valstybių narių nacionaline teise, konkrečiai tai su Lietuvos nacionaline teise, iš dalies pakeičia reorganizavimo sampratą. Perkėlus Direktyvą 2019/2121, skaidymas, kaip reorganizavimo būdas, Lietuvos teisinėje sistemoje bus suprantamas ir tais atvejais, kai reorganizuojama bendrovė nėra išregistruojama iš juridinių asmenų registro. Kaip anai, bendrovės atskyrimas, nebuvo pripažįstamas, kaip vienas iš reorganizavimo skaidymo būdų.

Taigi, šiuo metu Europos Sąjungoje, pastebime teigiamus pokyčius susijusius su vienos valstybės ribas peržengiančiu reorganizavimu. Šios taisyklės vis labiau harmonizuojamos, ko pasėkoje taikant vienos valstybės ribas peržengiantį reorganizavimą, atsiranda vis daugiau teisinio aiškumo.

2. VIENOS VALSTYBĖS RIBAS PERŽENGIANČIO BENDROVIŲ REORGANIZAVIMO PROBLEMATIKA EUROPOS SĄJUNGOJE

2.1. Teisės konkurencijos problema, bendrovėms atliekant vienos valstybės ribas peržengiantį reorganizavimą jungimosi būdu Europos Sąjungoje

Atliekant vienos valstybės ribas peržengiantį reorganizavimą, kai yra peržengiamos vienos valstybės narės ribos, visais atvejais susiduriame su bent dvejomis teisės sistemomis, kurios konkuruoja tarpusavyje. Viena iš teisės sistemų būtų bendrovės, kuri nori reorganizuoti savo veiklą iš valstybės narės, kurioje ji yra įsisteigusi į kitoje valstybėje esančia bendrovę, o antroji teisinė sistema, tai ta, kuri yra tinkamai įsteigta kitoje valstybėje narėje, prie kurios bus jungiamasi kitaip tariant (valstybė pagal kurios įstatymus siekiama reorganizuoti bendrovę). Taip pat, be šių dviejų paminėtų būdų, pagal Direktyvos 2017/1132 109 str. vienos valstybės ribas peržengiantis jungimasis gali būti atliekamas sukuriant naują bendrovę. Tai tokie atvejai, kai vienos valstybės ribas peržengiančio jungimosi metu dalyvaujančios bendrovės savo veiklą pabaigs ir atitinkamai perdavus jų turtą, teises ir pareigas bus sukurta nauja bendrovė. (Europos Parlamento Direktyva 2017/1132..., 2017). Taigi, bet kuri bendrovė planuojanti perkelti savo veiklą susiduria tiek su „išvykstančios“ (kilmės valstybė) ir su „atvykstančios“ (priimančioji valstybė) teisiniu reguliavimu (Rammeloo, 2017, p. 178). Kadangi, Europos Sąjungos valstybėms narėms yra palikta laisvė savo nacionalinėje teisėje numatyti vienos valstybės ribas peržengiančias reorganizavimo jungimosi būdu taisykles, dėl ko gali kilti ir atitinkamų problemų, nes kiekvienos valstybės narės reguliavimas ir taikomos taisyklės skiriasi. Direktyvos 2017/1132 88 straipsnis numato bendrą principą, vienos valstybės ribas peržengiančiam jungimuisi, kuris nurodo, kad valstybės narės savo bendrovėms taiko jų veiklą reglamentuojančius nacionalinius teisės aktus. Kaip pavyzdžiui, Vienos valstybės ribas peržengiančio įstatymo 1 str. 2 d. nurodo, kad „<...> besijungiančioms akcinėms bendrovėms ir uždarosioms akcinėms bendrovėms – toms, kurios po vienos valstybės ribas peržengiančio jungimosi pasibaigia, ir toms, kurios po vienos valstybės ribas peržengiančio jungimosi tęsia veiklą, – taikomos Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo nuostatos, reglamentuojančios akcinių bendrovių ir uždaryjū akcinių bendrovių reorganizavimą jungimo būdu <...>“ (Lietuvos Respublikos vienos valstybės..., 2007). Šiuo atveju, atliekant vienos valstybės ribas peržengiantį jungimąsi, pagal Direktyvoje 2017/1132 numatytą bendrąjį principą, galėtume atlikti taikant Lietuvoje numatytas normas dėl nacionalinio jungimosi.

Jeigu abiejų valstybių narių taikytina teisė bendrovės reorganizavimui jungimosi būdų iš esmės skiriasi, tokios procedūros įgyvendinimui prireiktų ilgai trunkančių procedūrų, taikant skirtingas kiekvienoje valstybėje narėje įtvirtintas taisykles dėl juose numatytų nacionalinio reorganizavimo taisyklių.

Kai kurios šiam jungimuisi taikomos taisyklės kelia daug klausimų, tokių kaip kreditorių ir smulkiųjų akcininkų apsauga, kurie būdingi nacionalinių bendrovių įstatymų teisei įvairovei (Papadopoulou, 2019, p. 4). Tokia taikytinos teisės konkurencija, tarp Europos Sąjungos valstybių narių atliekant vienos valstybės ribas peržengiantį reorganizavimą jungimosi būdu, daro nepatrauklią ne tik Europos Sąjungos valstybės narės bendrovei, bet ir jos dalyviams, kaip pavyzdžiui smulkiesiems akcininkams.

2.1.1. Smulkiųjų akcininkų išėjimo teisės problematika, bendrovėms atliekant vienos valstybės ribas peržengiantį reorganizavimą jungimosi būdu

Apibrėžiant smulkiojo akcininko sąvoką, svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad smulkiojo akcininko apibrėžimas yra kintantis, kadangi jis priklauso nuo akcininko daugumos apibrėžimo. Akcininkai laikytini smulkiaisiais, jei jų turimos akcijos (balsai) jiems nesuteikia kontrolės balsuojant visuotiniame akcininkų susirinkime ir jie neturi lemiamos įtakos bendrovės valdymui (Mikalonienė, 2015, p. 64). Šioje dalyje bus išskiriama problema dėl reorganizuojamos bendrovės („išvykstančiosios“ bendrovės) smulkiųjų akcininkų ir jų teisės išeiti gaunant tinkamą kompensaciją už jų turimų akcijų vertę, kurie persikelia į kitos Europos Sąjungos valstybės narės bendrovę.

Siekiant užtikrinti smulkiųjų akcininkų apsaugą tarp akcininkų ir bendrovės yra įtvirtintas lygiateisiškumo principas. Bendrovei tenka pareiga užtikrinti, kad bendrovėje priimami sprendimai nepažeistų akcininkų lygiateisiškumo principo. Šis principas riboja kontroliuojančio akcininko galias, ko pasėkoje akcininkas turintis balsų daugumą uždarojoje akcinėje bendrovėje, priimdamas sprendimus atsižvelgia į lygiateisiškumo principą ir juo vadovaudamasis, kartu užtikrina naudą smulkiesiems akcininkams. (Mikalonienė, 2015, p. 89, p. 91). Pavyzdžiui, jeigu akcininkas turintis balsų daugumą uždarojoje akcinėje bendrovėje, siekiant asmeninės naudos, priimą sprendimą atlikti vienos valstybės ribas peržengiantį jungimąsi, ko pasėkoje smulkieji bendrovės akcininkai persikelia į kitos valstybės narės bendrovę, kurios akcininkais jie nenori būti, jiems neturint galimybės išsiparduoti savo turimų akcijų už adekvačią kainą. To būtų galima išvengti, jeigu smulkiesiems akcininkams būtų suteikta išėjimo teisė gaunant tinkamo dydžio kompensaciją (Schmidt, 2016, p. 20).

Šiuo metu, pagal Direktyvą 2017/1132 vienos valstybės ribas peržengiančioms procedūroms jungimosi būdu, nėra užtikrinama akcininkų teisė išeiti iš reorganizuojamos bendrovės jiems gaunant adekvačią kompensaciją už parduodamas akcijas (Grundmann, 2012, p. 685). Nors Direktyvoje 2017/1132 nėra aiškiai nurodoma, kad valstybių narių nacionalinėje teisėje privalu numatyti akcininko išėjimo teisę, bet ši teisė valstybės narės nacionalinėje teisėje nėra ir draudžiama. Pavyzdžiui, Direktyvos 2017/1132 121 str. 2 d. numato, kad „Valstybė narė vienos valstybės ribas peržengiančiame jungimesi dalyvaujančių bendrovių, veikiančių pagal jos teisę, atžvilgiu gali priimti nuostatas, užtikrinančias tinkamą vienos valstybės ribas peržengiančiam jungimuisi prieštaraujančių narių mažumos apsaugą.” (Europos Parlamento Direktyva 2017/1132..., 2017). Tai reiškia, kad kiekviena valstybė narė, savo nacionalinėje teisėje gali numatyti akcininkų mažumos (nagrinėjamos problematikos kontekste – smulkieji akcininkai) teisę išeiti iš reorganizuojamos bendrovės, kai yra vykdoma vienos valstybės ribas peržengianti jungimosi procedūra.

Pavyzdžiui, pagal Lietuvos nacionalinę teisę, Uždarnosios akcinės bendrovės smulkieji akcininkai, negalintys tinkamai įgyvendinti savo teisės išeiti ir už tai gauti tinkamos kompensacijos, gali kreiptis su ieškiniu į teismą ir reikalauti, kad akcininkas, dėl kurio veiksmų negalima tinkamai įgyvendinti smulkiųjų akcininkų teisių, šias akcijas išpirktų. Lietuvoje, pagal CK 2.123 str. 1 d. nurodoma, kad jeigu CK 2.116 str. išvardinti juridinio asmens dalyviai (šiuo kontekste turima omenyje vieną ar kelis uždarnosios akcinės bendrovės akcininkus, kurių turima akcijų nominali vertė ne mažesnė kaip 1/3 įstatinio kapitalo) negali įgyvendinti savo kaip akcininko teisės dėl kito juridinio asmens dalyvio veiksmų ir negalima pagrįstai manyti, kad tokie veiksmai ateityje pasibaigs, jie gali pareikšti teismui ieškinį reikalaudami, kad juridinio asmens dalyvis, dėl kurio veiksmų negalima tinkamai įgyvendinti teisių, nupirktų iš jų akcijas (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 2003). Tačiau, šia teise smulkieji akcininkai negali pasinaudoti, kai yra vykdoma vienos valstybės ribas peržengianti jungimosi procedūra. Kadangi, vykdant vienos valstybės ribas peržengiantį reorganizavimą jungimosi būdu yra priimamas verslo sprendimas, kuris tiesiogiai nepažeidžia smulkiųjų akcininkų interesų nepriklausomai nuo to ar šis sprendimas yra netinkamas ir jie šiuo pagrindu negalės pasinaudoti išsiparduodant savo akcijas už tinkamą kompensaciją. Taigi, Lietuvos nacionalinėje teisėje mes neturime tokių nacionalinių teisės normų, kurios užtikrina smulkiųjų akcininkų išėjimo teisę vienos valstybės ribas peržengiančio jungimosi būdu. Tačiau, pagal Vienos valstybės ribas

peržengiančio įstatymo 7 str. 3 d. galime pastebėti, kad „Jeigu nors vienai iš besijungiančių bendrovių valstybės narės taikytina teisė nustato vertybinių popierių ar dalių, išreiškiančių besijungiančių bendrovių kapitalą, keitimo santykio tyrimo ir pakeitimo procedūrą arba kompensacijų mokėjimo tokių bendrovių dalyvių mažumai procedūrą, neužkertančią kelio įregistruoti jungimąsi, kiekvienos besijungiančios akcinės bendrovės ar uždarnosios akcinės bendrovės visuotinis akcininkų susirinkimas sprendime dėl jungimosi turi teisę aiškiai išreikšti nuomonę dėl galimybės atitinkamai besijungiančiai bendrovei kreiptis į teismą su prašymu taikyti tokią procedūrą.” (Lietuvos Respublikos vienos valstybės..., 2007). Tai reiškia, kad jeigu Lietuvos bendrovė, kuri jungiasi su kitos valstybės narės bendrove, kurioje pagal jos nacionalinę teisę smulkiąjam akcininkui galima pasinaudoti išėjimo teise, ši teisė gali būti užtikrinta Lietuvos besijungiančiai bendrovei kreipiantis į teismą su prašymu taikyti būtent kitoje valstybėje narėje suteikiamą išėjimo teisę. Bet tokiu atveju, Vienos valstybės ribas peržengiančio įstatymo 10 str. 3 d. riboja smulkiąjo akcininko išperkamos akcijos vertę, kadangi bendrovių akcininkams kainos skirtumas išmokamas pinigais, negali būti didesnis kaip 10 procentų akcininkų gaunamų po jungimosi veikiančios bendrovės naujų vertybinių popierių ar dalių, išreiškiančių po jungimosi veikiančios bendrovės kapitalą, nominalios vertės arba, jei nominalios vertės nėra, jų buhalterinės vertės (Lietuvos Respublikos vienos valstybės..., 2007).

Smulkiąjo akcininko teisė, išeiti gavus atitinkamą piniginę kompensaciją iš reorganizuojamos bendrovės yra užtikrinama, pagal Austrijos nacionalinius įstatymus. Suteikiamą piniginę kompensaciją privalo pasiūlyti Austrijos bendrovė, kuri yra reorganizuojama į kitos valstybės narės bendrovę. Išskiriama ir tai, kad šią piniginę kompensaciją smulkiąjam akcininkui gali sumokėti ir kitos valstybės narės bendrovė į kurią norima perkelti savo veiklą po vienos valstybės ribas peržengiančio jungimosi (Papadopoulos, 2019, p. 240). Taigi, esant situacijai, kai Lietuvos bendrovė yra reorganizuojama į Austrijos bendrovę, smulkieji akcininkai remiantis Vienos valstybės ribas peržengiančio įstatymo 7 str. 3 d. galėtų reikalauti, kad jiems taip pat būtų taikomos tos nacionalinės teisės normos, kurios užtikrina smulkiąjam akcininkui išeiti iš bendrovės už tam tikrą piniginę kompensaciją. Bet jeigu valstybės narės, kurių bendrovės atlieka vienos valstybės ribas peržengianti jungimąsi nenumato išėjimo teisės už tam tikrą piniginę kompensaciją smulkiąjam akcininkui, susiduriame su problema, kai smulkusis akcininkas praranda išėjimo teisę.

Tačiau, netgi toks smulkiųjų akcininkų gynybos būdas, kai jis nori pasinaudoti išėjimo teise, kai vykdomas vienos valstybės ribas peržengiantis jungimasis, gali būti ydingas. Nyderlanduose, akcininkas, kuris siekia pasinaudoti atitinkamomis teisėmis ir jų gynybos būdais, gali būti siejami su bent viena akcija, 1/20, 1/10 arba 1/3 bendrovės įstatinio kapitalo turima dalimi. Sudėtingose konfliktinėse situacijose smulkusis akcininkas, neatitinkantis šio turimo akcijų kiekio reikalavimo, gali neturėti net galimybės pasitraukti iš bendrovės (Mikalonienė, 2015, p. 87).

Kaip ir minėta aukščiau, šiuo metu, pagal Direktyvą 2017/1132, tokio reguliavimo, kuris užtikrintų smulkiąjam akcininkui išėjimo teisę už suteiktą adekvačią kompensaciją, mes neturime. Galime pastebėti tam tikrus skirtumus tarp valstybių narių reguliuojant šį klausimą. Kai kurios valstybės narės (pvz.: Austrija, Kipras, Čekijos Respublika, Danija, Estija, Vokietija, Olandija, Lenkija, Slovakija, Graikija) tam tikra forma yra nustačiusios išėjimo teisę smulkiesiems akcininkams (piniginė kompensacija, pareiga akcininkams išpirkti akcijas iš veiklą baigiančios bendrovės, bet yra valstybių narių, kurios nėra numačiusios šios teisės (pvz.: Belgija, Bulgarija, Prancūzija, Vengrija, Lietuva). Taigi, jeigu tokia apsauga į tinkamą išėjimą nėra numatyta netgi vienos valstybės ribas peržengiančio susijungimo sąlygose, smulkieji akcininkai prarandą teisę remtis valstybės narės įstatymais, kuriais užtikrinamas jų pasitraukimas iš reorganizuojamos bendrovės (Bartman, 2017, p. 215). Tačiau, kaip ir minėta prieš tai, jeigu vienos iš besijungiančių bendrovių nacionalinė teisė numato smulkiojo akcininko teisę išeiti, šia teise būtų galima pasinaudoti, bendrovei³ teikiant ieškinį teismui, kuriuo galėtų reikalauti, kad jai taip pat būtų taikomos tos valstybės narės nacionalinės teisės normos, kurios užtikrina smulkiąjam akcininkui išeiti iš bendrovės už tam tikrą piniginę kompensaciją.

Autorė Vanessa Knapp, atkreipė dėmesį į tai, kad harmonizuojant tolimesnį Europos Sąjungos reguliavimą, tais atvejais, kai nustatytas akcijų keitimo santykis smulkiesiems akcininkams yra netinkamas, papildoma kompensacija smulkiąjam akcininkui galėtų būti sumokėta pinigine forma arba suteikiant papildomas susijungusios bendrovės akcijas ar vertybinius popierius (Knapp, 2018, p. 67). Optimali smulkiųjų akcininkų apsaugos galimybė yra jiems suteikti išėjimo teisę, pagal kurią jie turi teisę parduoti savo akcijas už teisingą atlygį (Papadopoulos, 2019, p. 13).

³ Turima omenyje bendrovę, kurios nacionalinėje teisėje nėra numatyta teisė, smulkiąjam akcininkui išeiti iš bendrovės už tam tikrą piniginę kompensaciją.

Po atitinkamai keliamų probleminių klausimų, dėl smulkiųjų akcininkų pasitraukimo iš bendrovės, jai atliekant vienos valstybės ribas peržengiantį jungimąsi, į šią problemą buvo atkreiptas dėmesys ir su jau nauja, įsigaliojusia, bet vis dar iki 2023 metų Europos Sąjungos valstybių narių turima perkelti Direktyva 2019/2121, visos Europos Sąjungos valstybės narės, turės suteikti tokią teisę. Direktyvos 2019/2121 18 konstatuojamoje dalyje minima, kad „<...> valstybės narės turėtų balsavimo teisę suteikiančių akcijų turintiems nariams, kurie balsavo prieš sąlygų projektą, bent jau leisti pasinaudoti teise pasitraukti iš bendrovės ir gauti už jų akcijas piniginę kompensaciją, kuri atitiktų tų akcijų vertę. Vis dėlto valstybės narės turėtų galėti laisvai nuspręsti tą teisę išplėsti ir kitiems nariams, pavyzdžiui, nariams, turintiems balsavimo teisės nesuteikiančių akcijų <...>“ (Europos Parlamento Direktyva 2019/2121..., 2019 18 konst. dalis). Direktyva 2019/2121 atitinkamai yra papildoma 126a str., kuris nurodo, kad jungiamų bendrovių nariams turi būti užtikrinama teisė perleisti savo turimas akcijas už tinkamą piniginę kompensaciją, kai jie balsavo prieš bendro vienos valstybės ribas peržengiančio jungimo sąlygų projekto patvirtinimą (Europos Parlamento Direktyva 2019/2121..., 2019. Taigi, pastebime, kad problema dėl smulkiųjų akcininkų netinkamos kompensacijos jiems išeinant yra sprendžiama, numatant pakeitimus Direktyvoje 2019/2121.

2.1.2. Vienos valstybės ribas peržengiančio jungimosi problematika, nustatant bendrovės akcijų tinkamą vertę

Sekančiai, kylanti problema yra dėl vienos valstybės ribas peržengiančio jungimosi bendrovės akcijų vertinimo taisyklių. Bendrovėms atliekant vienos valstybės ribas peržengiančius jungimus, bendrovių akcijų vertinimo taisyklės yra svarbios, nes pagal tai nustatome bendrovės akcijų tinkamą vertę persikeliantiems akcininkams į naują bendrovę bei pagal Direktyva 2019/2121 jau įtvirtiną naują kompensacijos dydį smulkiesiems akcininkams, pasitraukiant iš reorganizuojamos bendrovės, kuris jau privalės būti nustatytas valstybių narių nacionaliniuose įstatymuose, perkėlus Direktyvą 2019/2121 iki 2023 m. Toks bendrovės įvertinimas būtų tinkamas tik tada, kai abi besijungiančios bendrovės taikytų tuos pačius susijungimo vertinimo standartus, kurie įtakoja akcijų keitimo santykį. Tačiau, galime pastebėti tam tikrus skirtumus tarp valstybių narių. Pavyzdžiui Vokietijoje, nėra numatomos jokios metodų vertinimo taisyklės, priešingai nei Prancūzijoje (taikomas keletos kriterijų metodas). Kitą vertus, vertinimo sunkumai yra svarbūs, vertės atžvilgiu t. y. kokia verte bus perduodamas visas turimas turtas ir įsipareigojimai perimančiai bendrovei. Šiuo atžvilgiu, valstybėse narėse egzistuoja du turto

ir verslo vertinimo metodai: perkėlimas pagal balansinę vertę arba pagal tikrąją vertę (Schmidt, 2016, p. 23). „Tikroji vertė - suma, už kurią vertės nustatymo dieną sandorio šalys viena kitai įprastomis rinkos sąlygomis gali parduoti turtą ar paslaugas arba perleisti įsipareigojimą.“ (32-ojo verslo apskaitos standarto..., 2016, p. 2). Tikroji vertė yra nustatinėjama remiantis ne atskiros įmonės, o rinkos rodikliais. Nustatant vertę pagal šį metodą remiamasi rinkoje sudarytais sandoriais arba rinkos informacija. Tačiau tam tikrais atvejais šių viešai prieinamų sandorių gali ir nebūti. Nepaisant to, taikant šį turto ir verslo vertinimo metodą būtina siekti tikslo – apskaičiuoti sumą, už kurią vertės nustatymo dieną įprastomis rinkos sąlygomis sandorio šalys galėtų parduoti turtą ar paslaugas arba perleisti įsipareigojimą (32-ojo verslo apskaitos standarto..., 2016, p. 2). Sekantis naudojamas metodas, tai turto balansinė vertė. „Turto balansinė vertė – suma, kuria turtas yra parodytas balanse“ (12 verslo apskaitos standarto..., 2016, p. 2). Vienas iš svarbesnių aspektų į kurių reikėtų atkreipti dėmesį, tai bendrovės balansas. Bendrovės balansas yra kompanijos finansinė ataskaita, atspindinti turtą, įsipareigojimus ir akcininkų nuosavybę paskutinės ūkinės veiklos laikotarpio dieną. Bendrovės balansas parodo jos būklę tam tikru momentu. Svarbu paminėti tai, kad ilgalaikės bendrovės investicijos gali būti rizikingos, kadangi jų kaina gali svyruoti, todėl investicijų vertė rinkoje gali skirtis nuo nurodytos apskaitoje (balanse) (Įmonės balansas ir jo analizė, 2018). Taigi, pasirinkus akcijų vertės nustatymą, remiantis turto balansinės vertės metodu, susiduriame su rizika, kad vertinant bendrovės balansą, tais atvejais kai bendrovė turi ilgalaikių investicijų, galime nenustatyti realios tuo metu esančių akcijų vertės, kai vykdomas vienos valstybės ribas peržengiantis jungimasis. Ko pasekoje, akcininkų turimos akcijos gali būti nuvertintos.

Lietuvoje, pagal ABĮ, nėra nustatoma, kuris akcijų keitimo santykis būtų laikomas teisingu. ABĮ nenustato konkrečių reikalavimų, kokie metodai turėtų būti taikomi reorganizuojamų įmonių akcijų keitimo santykiui nustatyti (Lietuvos auditorių rūmų..., 2016, p. 4). ABĮ 63 str. 3 d. nurodoma, kad auditorius ar audito įmonė reorganizavimo sąlygose turi nurodyti (i) išvadą dėl akcijų keitimo santykio teisingumo ir pagrįstumo; (ii) metodą, naudojamą akcijų keitimo santykiui nustatyti; (iii) išvadas dėl taikomo metodo tinkamumo ir įtakos nustatant akcijų vertę; (iv) kilusių akcijų vertinimo sunkumo aprašymą (Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas, 2003). Pagal Lietuvos Respublikos turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymo 5 str. 1 d. vertintojai turto arba verslo vertę nustato: (i) vadovaujantis rinkos ekonomikos logika ir kriterijais, rinkos ir ekonominių sąlygų tyrimų ir stebėjimų rezultatais; (ii) laikantis teisingumo, protingumo, sąžiningumo,

nuosavybės neliečiamumo, sutarčių laisvės, vertinimo objektyvumo ir nepriklausomumo, teisinio apibrėžtumo ir neleistinumo piktnaudžiauti teise principų; (iii) taikant teisėtą, pagrįstą lūkesčių ir interesų, apdairumo ir atsargumo, pakeitimo kitu turtu arba verslu ir alternatyvaus turto arba verslo panaudojimo kriterijus (Lietuvos Respublikos turto ir verslo..., 1999). Taip pat, pagal Lietuvos Respublikos finansų ministro įsakymo dėl turto ir verslo vertinimo metodikos patvirtinimo 31.3 punktą, vertintojas atlikdamas verslo vertinimą privalo surinkti informaciją apie (i) įstatinio kapitalo dydį; (ii) nominalią akcijų vertę; (iii) akcijų skaičių; (iv) akcininkų skaičių; (v) vertinamą akcijų paketą; (vi) vertinamo akcijų paketo akcijų savininkus (Lietuvos Respublikos finansų ministro..., 2012). To paties įsakymo 54 punkte yra išskiriami metodai, kurie taikomi vertinant turtą: (i) lyginamasis metodas; (ii) išlaidų (kaštų) metodas; (iii) pajamų metodas; (iv) išvardintų metodų deriniai. Turto vertintojas vertiną turtą remiantis bent dviem aukščiau paminėtais metodais, o jeigu vertintojas atliekamas remiantis vienu iš metodų, jis tokį savo atliktą turto vertinimą privalo pagrįsti, atliekamoje turto vertinimo ataskaitoje (Lietuvos Respublikos finansų ministro..., 2012). Taip pat yra svarbu išskirti ir prestižą kaip specialųjį standartą, kuris taikomas reorganizavimui. Prestižas yra skirtumas atsirandantis tarp įmonės pajamų ir turto sukuriamos vertės, iš jos atėmus įsipareigojimus. Jeigu įmonės pajamos yra didesnės nei įmonės turtas, atėmus įsipareigojimus, ši įmonė turi prestižą. “Prestižo vertinimas ypač aktualus reorganizuojant verslus. Iš vieno balanso į kitą yra atskirai perkeliama dalis turto ir tos dalies įsipareigojimai arba visas verslas. Kai iš vieno balanso į kitą yra keliami verslo dalis arba visas verslas, atskirai perkeliama turto vienetų ir įsipareigojimų vienetų, skirtumas tarp grynosios turto vertės ir vertės apskaičiuotos naudojant pajamas, kurias kuria tas turtas, vadinamas prestižu.” (Kiek vertas prestižas..., 2015).

Šiuos skirtumus yra būtina harmonizuoti Europos Sąjungos lygmeniu tarp valstybių narių. Savo straipsnyje, Thomas Papadopoulos, siūlo taikyti vienodą vertinimo standartą visoms valstybėms narėms, pagal kurį galėtų būti vertinamas akcijų keitimo santykis ir įvertinama reali perkeliama bendrovės akcijų vertė, kuri atliekant vienos valstybės ribas peržengiantį reorganizavimą jungimosi būdu, būtų tinkamai įvertinta. Pasak vertinimo metodų, kurie naudojami vienos valstybės ribas peržengiančiuose jungimuose, skirtumai tarp turto ir verslo vertinimų (tikrosios vertės ir balansinės vertės) gali sukelti realios perkeliama bendrovės akcijų vertės nustatymo problemą. Atitinkamos studijos siūlo, kad šiai procedūrai, valstybės narės, leistų pasirinkti taikyti bendrovės turto perkėlimus, pagal balansinę vertę arba pagal tikrąją vertę. Visą ko pasėkoje, dėl tokio taikomo neaiškumo,

vertinant bendrovės turta ir tikrąją vertę, nukenčia ir smulkieji akcininkai dėl netinkamo jų turimų akcijų santykio įvertinimo (Papadopoulos, 2019, p. 21-22).

Klaidingas akcijų keitimo santykis, gali įtakoti ir teisminių ginčų padidėjimą. Tačiau, norint išvengti vienos valstybės ribas peržengiančio jungimosi sustabdymo nors ir kyla ginčai dėl akcijų keitimo santykio, besijungiančios bendrovės gali pasinaudoti teise, pagal Direktyvos 2017/1132 127 str. 3 d. iš anksto gauti greičiau išduotą pažymėjimą, aiškiai patvirtinantį, kad buvo tinkamai atlikti visi prieš jungimąsi būtini veiksmai ir formalumai. Tokiu atveju, bendrovėms tvirtinant vienos valstybės ribas peržengiančio jungimosi sąlygų projektą, privalu aiškiai išreikšti sutikimą, kad pirmosios besijungiančios bendrovės akcininkai, galėtų kreiptis į teismą dėl akcijų keitimo santykio pakeitimo ar tinkamai išmokamos kompensacijos dydžio, smulkiesiems akcininkams. Šia teise galima pasinaudoti tik tada, jei valstybės narės, kurios teisė taikoma besijungiančiai bendrovei, teisėje numatyta vertybinių popierių ar dalių keitimo santykio tyrimo ir pakeitimo arba kompensacijų mažumos nariams mokėjimo procedūra, neužkertant kelio įregistruoti vienos valstybės ribas peržengiantį jungimąsi. Šis besijungiančių bendrovių metu priimtas sprendimas yra privalomas po vienos valstybės ribas peržengiančio jungimosi veiksiančiai bendrovei ir visiems jos nariams (Europos Parlamento Direktyva 2017/1132..., 2017). Lietuvoje, ši teisė yra užtikrinama Vienos valstybės ribas peržengiančio įstatymo 7 str. 3 d. (Lietuvos Respublikos vienos valstybės..., 2007).

Įsigaliojusioje Direktyvoje 2019/2121, kurią valstybės narės turi perkelti į savo nacionalinę teisę iki 2023 metų, pastebime, kad nuo šiol pagal Direktyvos 2019/2121 126a straipsnio 6 dalį „Valstybės narės užtikrina, kad jungiamų bendrovių nariai, kurie neturėjo teisės perleisti savo akcijas arba šia teise nepasinaudojo, bet mano, kad bendrame vienos valstybės ribas peržengiančio jungimo sąlygų projekte nustatytas akcijų keitimo santykis yra netinkamas, galėtų užginčyti tą santykį ir reikalauti piniginės išmokos. <...> tokiomis procedūromis neužkertamas kelias registruoti vienos valstybės ribas peržengiantį jungimą” (Europos Parlamento Direktyva 2019/2121..., 2019). Tai reiškia, kad turėsime numatytą reguliavimą Europos Sąjungoje, kurio šiuo metu pagal Direktyvą 2017/1132 neturime. Manytina, kad su šiuo pakeitimu smulkiesiems akcininkams bus užtikrinama tinkamesnė jų apsauga, kadangi šią nuostatą privalės taikyti visos Europos Sąjungos valstybės narės.

Taip pat, galime atkreipti dėmesį į tai, kad Direktyvos 2019/2121 125 str. 3 d. c punkto pakeitime, bus numatoma tvarka dėl eksperto nuomonės dėl piniginės kompensacijos ir akcijų keitimo santykio tinkamumo. „Vertindamas piniginę

kompensaciją, ekspertas atsižvelgia į jungiamų bendrovių akcijų rinkos kainą prieš paskelbiant apie jungimo pasiūlymą arba į bendrovių vertę, išskyrus siūlomo jungimo poveikį, nustatytą remiantis bendrai pripažįstamais vertinimo metodais. Ataskaitoje bent: nurodoma ar naudojamas metodas arba metodai yra tinkami vertinant piniginę kompensaciją ir akcijų keitimo santykį, nurodomos vertės, gautos naudojant tokius metodus, ir pateikiama nuomonė dėl tokių metodų santykinės svarbos svarstomai vertei, o jeigu jungiamose bendrovėse naudojami skirtingi metodai, taip pat nurodoma, ar pagrįsta taikyti skirtingus metodus” (Europos Parlamento Direktyva 2019/2121..., 2019). Šis pakeitimas yra svarbus tuo, kad pagal Direktyvos 2017/1132 125 str. 3 d. buvo privaloma įvertinti tik akcijų keitimo santykį, o jau Direktyvoje 2019/2121 pastebime, kad ekspertas privalės įvertinti ne tik akcijų keitimo santykį, bet ir įvertinti apskaičiuotą piniginę kompensaciją, kuri bus suteikiama akcijas išsiparduodantiems akcininkams. Nuo šiol bus vertinamos ir situacijos, kai akcininkai (pvz. smulkieji akcininkai) nori išsiparduoti savo akcijų dalį ir gauti tinkamą kompensacijos dydį. Taip pat, Direktyvos 2019/2121 125 str. 3 d. c punkte numatyta naujovė, kuria bus privalu vertinti skirtingai taikomus valstybių narių metodus ir ar šie taikomi metodai yra tinkamai pagrįsti, juos vertinant tiek dėl akcijų keitimo santykio tiek dėl kompensacijų nustatymo, kai atliekamas vienos valstybės ribas peržengiantis jungimasis. Pasikeitimai gali padėti labiau sureguliuoti šiuo metu skirtingus taikomus akcijų vertinimo metodus, valstybių narių bendrovėms, kurios atlieka vienos valstybės ribas peržengiantį jungimąsi, ko pasėkoje gali kilti problema dėl netinkamai nustatomos akcijų vertės.

Šie pasikeitimai, kurie yra harmonizuoti Direktyvoje 2019/2121 gali būti prevenciškai svarbūs, užkertant kelią nesąžiningam kompensacijų dydžių nustatinėjimui ar numatant netinkamą akcijų keitimo santykį, ko pasėkoje dėl netinkamo vertinimo nukenčia smulkieji akcininkai, kurie nori pasinaudoti išėjimo teise. Kaip tokie pakeitimai dėl bendrovių akcijų vertinimo santykio, tinkamo kompensacijos dydžio nustatymo bei smulkiesiems akcininkams suteikiamos išėjimo teisės iš bendrovės bus įgyvendinami praktikoje tarp Europos Sąjungos valstybių narių, galėsime įvertinti tik ateityje. Bet tokie pasikeitimai neabejotinai yra didelis žingsnis užtikrinant tinkamesnį harmonizavimą, atliekant vienos valstybės ribas peržengiantį reorganizavimą, jungimosi būdu bei užtikrinant smulkiųjų akcininkų teises.

2.2. Vienos valstybės ribas peržengiančio skaidymo reguliavimo bendrieji trūkumai Europos Sąjungoje

Bendrovė, kuri pageidauja pasinaudoti įsisteigimo laisve, ją gali įgyvendinti ir atliekant vienos valstybės ribas peržengiantį skaidymą. Vienos valstybės ribas peržengiantis skaidymas suteikia bendrovėms pakeisti, supaprastinti organizacinę struktūrą, prisitaikyti prie besikeičiančių rinkos sąlygų ir pradėti savo verslą kitoje valstybėje narėje (Pasiūlymas Direktyva 2017/1132..., 2018, p. 7). Taigi, sekantis būdas reorganizuoti savo bendrovės veiklą Europos Sąjungoje yra skaidymas. Tačiau, kaip ir minėta pirmoje šio darbo dalyje, vienos valstybės ribas peržengiančią skaidymo procedūrą tarp Europos Sąjungos valstybių narių, galime atlikti tik tada kai, valstybės narės nacionalinė teisė numato šią procedūrą. Kadangi, Direktyva 2017/1132 reglamentuoja tik vienos valstybės ribas peržengiantį jungimą. Šis reorganizavimo būdas šiuo metu nėra sureguliuotas Europos Sąjungos teisės aktais. Vienos valstybės ribas peržengiančio skaidymo taisyklės nustato kiekviena valstybė narė, pagal savo nacionalinę teisę, ko pasėkoje kyla nesuderinamumo problemos dėl skirtingai taikomų taisyklių arba visiško jų nebūvimo. Kadangi, vienos valstybės narės yra numačiusios vienos valstybės ribas peržengiančią skaidymo procedūrą, o kitos ne.

Atsižvelgiant į Teisingumo Teismo formuojamą praktiką Sevic byloje, įsisteigimo laisvė saugo vienos valstybės ribas peržengiantį jungimąsi. Sevic byloje Teisingumo Teismas aiškiai išplėtė įsisteigimo laisvę – kitoms bendrovių atliekamoms operacijoms (Teisingumo Teismo sprendimas byloje C-411/03, 2005, 19 konst. dalis). Iš darbe atliekamos analizės, galime daryti išvadą, kad vienos valstybės ribas peržengiantis skaidymas, traktuojama kaip kita bendrovės atliekama operacija, kuri turi būti saugoma įsisteigimo laisvės. Ši apsauga turi būti užtikrinama tiek „atvykstančioms“ tiek „išvykstančioms“ bendrovėms patenkančioms į SESV 54 straipsnio formuluote. Tačiau praktiškai, teisė taikyti skaidymo procedūrą iš esmės yra iliuzinė: teisinis netikrumas atgraso bendrovės taikyti šią procedūrą (Schmidt, 2016, p. 12). Kaip ir vienos valstybės ribas peržengiančiam jungimuisi taip ir vienos valstybės ribas peržengiančiam skaidymui, kyla tos pačios problemos dėl Europos Sąjungos valstybių narių taikomų normų konkurencijos (Grundmann, 2011, p. 624). Išskirtina yra tai, kad pagal tradicines dviejų ar daugiau taikomų valstybių narių nacionalines taisykles, atliekant vienos valstybės ribas peržengiantį skaidymą reikia taikyti skirtingų valstybių narių nacionalinius įstatymus t. y. nesirinkti vieno, kuris būtų taikomas visiems. Klausimas ar vienos valstybės ribas

peržengiantis skaidymas apskritai yra įgyvendinimas, turime atsižvelgti į kiekvienos skaidymą atliekančios bendrovės nacionalinius įstatymus, kiekvienai valstybei narei taikant šias sąlygas, tos valstybės narės bendrovei. Pavyzdžiui, persikeliančiai bendrovei atliekant skaidymą į kitą valstybės narės bendrovę be likvidavimo procedūros, taikome persikeliančios bendrovės valstybės narės įstatymus, kurios numato šią procedūrą bei valstybės narės įstatymuose numatytas teises ir pareigas, o visas turtas, jo perėmimo taisyklės yra reguliuojamos pagal tos valstybės narės įstatymus į kurią norima atlikti skaidymą (Grundmann, 2011, p. 622-623).

Taigi, 2018 metų balandžio 25 dieną buvo pateiktas pasiūlymas dėl Direktyvos 2017/1132 nuostatos dėl vienos valstybės ribas peržengiančio pertvarkymo, jungimo ir skaidymo (Pasiūlymas Direktyva 2017/1132..., 2018) (toliau – **2018-04-25 Pasiūlymas**). Šio 2018-04-25 Pasiūlymo vienas iš tikslų yra skatinti Europos Sąjungos ekonomiką ir stiprinti klestinčias bendroves, kurios galėtų lengvai veikti bendrijos rinkoje, kuriant darbo vietas ir pritraukiant investicijas į Europos Sąjungą. Šiuo metu mažiau nei pusėje valstybių narių nustatytos nacionalinės taisyklės, kurios reglamentuoja vienos valstybės ribas peržengiantį bendrovių skaidymą. (Pasiūlymas Direktyva 2017/1132..., 2018, p. 7). Europos Sąjungos valstybės narės, kurios yra numčiusios vienos valstybės ribas peržengiančio skaidymo procedūras savo nacionalinėje teisėje yra šios – Islandija, Norvegija, Suomija, Lenkija, Čekijos Respublika, Rumunija, Italija, Prancūzija, Ispanija, Malta, Belgija, Liuksemburgas ir Kipras (Reynolds, Scherrer, 2016, p. 32).

Lietuvoje, nėra numatytos vienos valstybės ribas peržengiančios skaidymo procedūros. Pagal Vienos valstybės ribas peržengiantį įstatymą, Lietuvoje yra numatyta tik vienos valstybės ribas peržengianti jungimosi procedūra (Lietuvos Respublikos vienos valstybės..., 2007). Tačiau, tai nereiškia, kad ši procedūra nėra įmanoma. Pavyzdžiui, pagal šiam darbe darytiną išvadą, remiantis Polbud byla, kurią mes galime analogiškai pritaikyti ir vienos valstybės ribas peržengiančiam reorganizavimui. Atliekant vienos valstybės ribos peržengiantį reorganizavimą, taikomos nacionalinės teisės normos turi būti taikomos lygiavertiškai ir tokia procedūra neturėtų būti praktiškai neįgyvendinama ar pernelyg sudėtinga. Tačiau nors ir pagal aukščiau minimą teismų praktiką, nacionaliniais įstatymais negali būti draudžiama atlikti šios procedūros, esant tokioms situacijoms, kai Europos Sąjungos valstybėje narėje nebus konkrečių taisyklių, kurios reguliuotų vienos valstybės ribas peržengiančius skaidymus, tokia procedūrą bus sunku įgyvendinti praktiškai.

Nacionalinių įstatymų, susijusių su vienos valstybės ribas peržengiančiu skaidymu, skirtumai ir nesuderinamumai sukelia kliūtis šiam skaidymui atlikti (Ernst and Young Study..., 2018, p. 81). Dėl nacionalinių įstatymų, susijusių su bendrovių skaidymu, skirtumų yra tikimybė, kad bendrovės nusprendžia atsisakyti skaidyti savo bendroves ir nepasinaudoti įsisteigimo laisve. Bendrovės neturėdamos lankstumo keisti ir supaprastinti savo organizacinės struktūros, praranda galimybę pasinaudoti esamomis ir naujomis vidaus rinkos galimybėmis. Be to, buvo nustatyta, kad skaidymas gali būti panaudotas toliau plėtojant bendrovės vykdomą veiklą, kuri nėra pagrindinė, panaudojant naujose rinkose esančius išteklius. Kaip viename iš atvejų, kai Vokietijos įmonė turinti filialą Italijoje nusprendė atsisakyti skaidymo procedūros, dėl teisinio procedūros neapibrėžtumo (Ernst and Young Study..., 2018, p. 81-82).

Atsižvelgiant į nesuderintus Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinius įstatymus, vienos valstybės ribas peržengiančio skaidymo atveju, šiuo metu iki Direktyvos 2019/2121 perkėlimo į valstybių narių nacionalinę teisę (iki 2023 metų sausio 31 d.), neturime vieningos sistemos, kuria būtų sureguliuotos vienodai taikomos nacionalinės taisyklės, atliekant vienos valstybės ribas peržengiančią skaidymo procedūrą Europos Sąjungoje tarp valstybių narių.

2.3. Kreditorių teisių apsaugos problematika, atliekant vienos valstybės ribas peržengiantį skaidymą

Sekanti problema kylanti dėl neaiškaus vienos valstybės ribas peržengiančio skaidymo procedūrų nebūvimo, tai netinkamas kreditorių teisių apsaugos užtikrinimas. Kiekviena valstybė narė nustato savo taisykles taikomas skaidymui iš ko ir kyla skirtingi kreditorių civilinių teisių gynimo būdai bei nevienodas procedūrų traktavimas. Literatūroje nustatyta, kad problematiška yra tai, jog Direktyva 2017/1132 nenumato visiško apsaugos derinimo, o nustato tik būtiniausius standartus, ko pasėkoje valstybių narių teisės aktai dėl kreditorių teisių apsaugos skiriasi (Ernst and Young Study..., 2018, p. 37).

2.3.1. Netinkamas bendrovės įsipareigojimų paskirstymas, sudarant vienos valstybės ribas peržengiančio skaidymo sąlygų projektą

Kai atliekamas vienos valstybės ribas peržengiantis skaidymas, bendrovė yra padalijama į vieną ar daugiau bendrovių ir bent vienoje iš jų yra taikoma kitos valstybės narės nacionalinė teisė. Priklausomai nuo dviejų skaidyme dalyvaujančių valstybių narių bendrovių, kreditoriams teikiama informacija prieš skaidymą gali labai skirtis. Remiantis atitinkama literatūra ir kaip viešosiose konsultacijose daugiausia patvirtino profesinės

sąjungos ir darbuotojai, nesant Europos Sąjungos sistemos yra rizika, kad, vienos valstybės ribas peržengiantys skaidymai gali būti naudojami selektyviai paskirstant turtą ir įsipareigojimus kreditorių nenaudai. (Ernst and Young Study..., 2018, p. 87). Taigi, kyla klausimas ar įsigyjančioji bendrovė⁴, perimanti veiklą baigiančios bendrovės turtą yra atsakinga prieš jos kreditorius (Grundmann, 2011, p. 623)?

Toks selektyvus paskirstymas ar konkrečių kreditorių teisių apsaugos nenustatymas, gali pasireikšti bendrovės sudarytame skaidymo sąlygų projekte. Pagal dabartinį reguliavimą, dėl kreditorių teisių apsaugos, atliekant nacionalinį skaidymą, nėra tinkamai bei aiškiai įvardijamos kreditorių teisių apsaugos priemonės, skaidymo sąlygų projekte. Iš Direktyvos 2017/1132 137 str., kuris numato nacionalinio skaidymo sąlygų projekto reikalavimus, konkrečiai kas jame turi būti įvardinta nėra išskirti kreditorių teisių apsaugos būdai (Europos Parlamento Direktyva 2017/1132..., 2017), kas objektyviai yra sunkiai įgyvendinama, išsamiai numatant kreditorių teisių apsaugą skaidymo sąlygų projekte. Direktyvos 2017/1132 137 str. 2 d. h p. nurodoma tik tiek, kad turi būti numatomas „tikslus turto ir įsipareigojimų, perduodamų kiekvienai iš įgyjančiųjų bendrovių, aprašymas ir paskirstymas“ (Europos Parlamento Direktyva 2017/1132..., 2017). Bet kyla klausimas ar šitoks reikalavimas yra visapusiškai tinkamas užtikrinti kreditorių teisių apsaugą? Straipsnyje nurodytas reikalavimas nesuteikia aiškumo ir konkretumo dėl kreditorių teisių apsaugos. Vienas iš galimų skaidymo sunkumų yra tas, kad skaidymo sąlygų projekte yra nepaskirstyti visi bendrovės įsipareigojimai. Todėl svarbu, kad būtų įtrauktos nuostatos, nurodančios, kaip turėtų būti elgiamasi su tokiais įsipareigojimais. Vienas iš būdų, tai išspręsti yra reikalauti, kad vienos valstybės ribas peržengiančiame skaidymo sąlygų projekte būtų nurodyta, kaip paskirstomi visi įsipareigojimai kreditoriams (Knapp, 2008, p. 70). Taip pat, pagal Direktyvos 2017/1132 146 str. galime pastebėti, kad kreditoriams suteikiama teisių apsauga reikalaujant jų neužtikrintų reikalavimų iš įgyjančių bendrovių solidariai, kurios perėmė turtą ir įsipareigojimus iš jau pasibaigusios bendrovės. Tačiau, Europos Sąjungos valstybės narės gali nustatyti, kad atsakomybė ribojama gryojo turto, perduoto kiekvienai iš tų bendrovių, dydžiu, išskyrus tą bendrovę, kuriai buvo perduotas įsipareigojimas (Europos Parlamento Direktyva 2017/1132..., 2017). Tačiau, valstybei narei nereikia taikyti šio reikalavimo, jeigu atitinkama šiuos du kriterijus: (i) jei vienos valstybės ribas peržengiantį skaidymą prižiūri teisminė institucija nustato, kad kreditoriams yra suteikiama tinkama teisių apsauga; (ii) kreditorių dauguma, turinti $\frac{3}{4}$ skaidomos

⁴ Turima omenyje bendrovė, kuri tęs veiklą po vienos valstybės ribas peržengiančio reorganizavimo.

bendrovės įsipareigojimų vertės, atsisakė tokios solidariosios atsakomybės. Taigi, galime pastebėti, kad netgi šiuo atveju, kai numatyta solidarioji atsakomybė įsigyjančioms bendrovėms, jie šią atsakomybę gali riboti jai paskirstytu turto. Tokiu atveju, jeigu turtas ir įsipareigojimai nėra paskirstomi tarp įgyjančių bendrovių, kreditoriai, tinkamai negali užtikrinti savo reikalavimo teisių. (Knapp, 2008, p. 70).

Pagal Lietuvos nacionalinę teisę t. y. pagal ABĮ 63 str., kuriame yra nurodytos reorganizavimo sąlygos, taip pat nėra visapusiškai užtikrinama kreditorių teisių apsauga. Pagal ABĮ 63 str. 1 d. 11 p. yra apsiribojama nurodyti, kad „skaidymo atveju – tikslus skaidomos bendrovės turto, teisių ir prievolių aprašymas ir jų paskirstymas po reorganizavimo veiksiančioms bendrovėms” (Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas, 2003). Nors reorganizavimo sąlygose privalomai nėra reikalaujamas papildomas kreditorių reikalavimo teisių užtikrinimas, ar nurodymas kaip nepaskirstytas turtas bus naudojamas, bet ABĮ 66 str. 1 d. numatyta, kad jeigu kreditorius reikalauja papildomai užtikrinti prievolių įvykdymą, bendrovė šį reikalavimą privalo užtikrinti, jeigu yra pagrindas manyti, kad po atlikto reorganizavimo, prievolės įvykdymas pasunkės (Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas, 2003). ABĮ 68 str. taip pat numato solidariąją atsakomybę įgyjančioms bendrovėms, tačiau nurodoma, kad ši atsakomybė ribojama turto, kuris buvo paskirstytas pagal reorganizavimo sąlygas kiekvienai iš bendrovių (Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas, 2003). Sekančiai, kreditoriams, kuriems nebuvo suteikta tinkama teisių apsauga atliekant vienos valstybės ribas peržengiantį skaidymą, gali naudoti kitus savo kaip kreditorių teisių gynimo būdus. Kaip pavyzdžiui iš Direktyvos 2017/1132 152 str. matome, kad valstybių narių nacionalinėje teisėje turi būti numatytos taisyklės, kurios numato civilinę atsakomybę: (i) bendrovės administraciniais arba valdymo organų nariams; (ii) bendrovės akcininkams; (iii) ekspertams nagrinėjusiems skaidymo sąlygų projektą (Europos Parlamento Direktyva 2017/1132..., 2017). Taigi, atvejais, kai piktnaudžiaujama selektyviai paskirstant kreditorių reikalavimus, kreditoriai, kuriems nebuvo užtikrintos jų reikalavimo teisės, atitinkamai, galėtų kreiptis į teismą, dėl aukščiau įvardintų asmenų civilinės atsakomybės, tais atvejais kai rengiant skaidymo sąlygų projektą buvo padaryta žala bendrovės kreditoriams.

2.3.2. Kreditorių teisių apsaugos užtikrinimas pagal Direktyvą 2019/2121

Nors šiuo metu galiojančioje Direktyvos 2017/1132 redakcijoje ir pasireiškia kreditorių teisės apsaugos problema dėl vienos valstybės ribas peržengiančiame skaidymo sąlygų projekte nenurodomų konkrečių kreditorių prievolės užtikrinimo būdų, ko pasekoje

bendrovės gali selektyviai paskirstyti savo naudai konkrečius įsipareigojimus kreditoriams, šiuos trūkumus siekiama ištaisyti priimant Direktyvą 2019/2121.

Direktyvos 2019/2121 160 str. 1 d. nurodo vienos valstybės ribas peržengiančio skaidymo sąlygų projekto reikalavimus, kokie duomenys turi būti pateikiami jį sudarant. Svarbu išskirti tai, kad Direktyvą 2017/1132 lyginant su Direktyva 2019/2121, joje jau detalizuojamos bei praplečiamos skaidymo sąlygų projekto nuostatos, kurios privalomai turi būti nurodomos. Direktyvos 2019/2121 160 d str. 1 d. 1 p. jau nurodo, kad sąlygų projekte bus privalomos nurodyti „<...> nuostatos, kaip turėtų būti elgiamasi su vienos valstybės ribas peržengiančio skaidymo sąlygų projekte aiškiai nepaskirstytu turtu ar įsipareigojimais, pavyzdžiui, turtu ar įsipareigojimais, kurie nėra žinomi tą dieną, kai sudaromas vienos valstybės ribas peržengiančio skaidymo sąlygų projektas” (Europos Parlamento Direktyva 2019/2121..., 2019). Toks reikalavimas, gali užkirsti kelią bendrovėms piktnaudžiauti selektyviai skirstant įsipareigojimus kreditoriams. Šia nuostata, galime tikėtis didesnio aiškumo kreditoriams bei didesnės jų teisių apsaugos. Be šio pakeitimo, Direktyvos 160 d str. 1 d. q p. taip pat nurodoma tai, kad sąlygų projekte bus privalu kreditoriams pasiūlyti tokias teisės apsaugos priemones kaip pavyzdžiui, garantijos ar užstatai (Europos Parlamento Direktyva 2019/2121..., 2019). Pagal Lietuvos nacionalinę teisę, ABĮ 66 str. 1 d. numato, kad jeigu kreditorius reikalauja papildomai užtikrinti prievolių įvykdymą, bendrovė šį reikalavimą privalo užtikrinti, jeigu yra pagrindas manyti, kad po atlikto reorganizavimo, prievolės įvykdymas pasunkės (Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas, 2003). Pastebėtina tai, kad pagal dabartinę nacionalinį reguliavimą Lietuvoje, tokia papildoma teisių apsauga kreditoriui nebuvo suteikiama iki tol kol kreditorius šios teisių apsaugos savo prievolei užtikrinti nepareikalavus ir nepagrįs, kad po reorganizavimo jo prievolės įvykdymas pasunkės. Pagal Direktyvą 2019/2121 nuo šiol toks papildomas kreditoriaus prievolių įvykdymo užtikrinimas, privalės būti įtrauktas į reorganizavimo sąlygas, netgi kreditoriui to nepareikalavus. Ko pasėkoje, galėtume išvengti tokių atvejų, kai kreditorius nežino apie tokią galimybę, kad jam pranešus būtų suteikiama papildoma jo teisių apsauga jo prievolei užtikrinti. Taip pat, kreditoriui, nereikėtų įrodinėti, kad jo prievolės įvykdymas po vienos valstybės ribas peržengiančio skaidymo pasunkės. Direktyvos 2019/2121 160j str. 1 d. numatoma, kad net jeigu kreditoriams pagal 160 straipsnio q punktą jų manymu skaidymo projekte siūlomos reikalavimo užtikrinimo priemonės yra nepakankamos, kreditoriai per 3 mėnesius nuo vienos valstybės ribas peržengiančio skaidymo sąlygų projekto atskleidimo dienos kreiptis

į atitinkamą administracinę arba teisminę instituciją dėl tinkamų apsaugos priemonių, tačiau šiuo atveju, kreditoriai turi įrodyti, kad dėl atliekamo skaidymo kyla grėsmė jų reikalavimų įvykdymui ir kad jie iš bendrovės negavo tinkamų teisių apsaugos priemonių (Europos Parlamento Direktyva 2019/2121..., 2019).

Vienas iš esminių pasikeitimų valstybėms narėms perkėlus Direktyva 2019/2121 į savo nacionalinę teisę yra susiję su aiškiu atskyrimu, kada ir kokiam etape valstybė narė taiko savo nacionalinius įstatymus, užtikrinant vienos valstybės ribas peržengiantį skaidymą. Direktyvos 160c str. numatyta, kad skaidomos bendrovės („išvykstančioji“ bendrovė) valstybės narės teisė reglamentuoja su vienos valstybės ribas peržengiančiu skaidymu susijusias taisykles, kurias siekiama įgyvendinti iki skaidymo pažymėjimo išdavimo, o bendrovė kuri įgyja (įgyjančioji bendrovė) privalės įvykdyti likusias procedūras gavus skaidymo pažymėjimą (Europos Parlamento Direktyva 2019/2121..., 2019). Taigi, su šiuo pakeitimu turime aiškias taisykles, pagal kurias galime nustatyti įsipareigojimus bendrovėms, kurios dalyvauja vienos valstybės ribas peržengiančiame skaidyme. Šis pasikeitimas yra esminis užtikrinant tinkamą kreditorių teisių apsaugą vienos valstybės ribas peržengiančiame skaidyme. Kadangi, skaidomai bendrovei („išvykstančiajai“ bendrovei) bus numatyta papildoma skaidymo pažymėjimo gavimo procedūra ir šios bendrovės kreditoriai galės užtikrinti savo reikalavimo teisę, nepasikeitus taikytinai teisei.

Pagal Direktyvos 2019/2121 160m str. 1 d. skaidymo pažymėjimą išduoda kompetentinga institucija, kuri užtikrina vienos valstybės ribas peržengiantį skaidymo teisėtumą, kiek tai susiję su tomis procedūros dalimis, kurias reglamentuoja skaidomos bendrovės („išvykstančiosios“ bendrovės) valstybės narės teisė (Europos Parlamento Direktyva 2019/2121..., 2019). Pagal Direktyvos 2019/2121 160m str. 7 d. ši kompetentinga institucija per 3 mėnesius nuo tos dienos, kurią gaunami dokumentai ir informacija apie tai, kad skaidomos bendrovės visuotinis susirinkimas pritarė vienos valstybės ribas peržengiančiam skaidymui, tikrina skaidymo teisėtumą. Skaidymo pažymėjimas yra išduodamas tik tada kai nėra nustatoma, kad atliekant skaidymą nėra piktnaudžiaujama ar sukčiaujama, norint išvengti ar apeiti Europos Sąjungos arba nacionalinės teisės taikymo (Europos Parlamento Direktyva 2019/2121..., 2019, 160m str. 8 d.). Terminas gali būti pratęsiamas dar 3 mėnesiams, jeigu kyla papildomų abejonių dėl skaidymo teisėtumo, kai šiuo siekiama piktnaudžiauti (Europos Parlamento Direktyva 2019/2121..., 2019, 160m str. 10 d.).

Taigi, manytina, kad šie pasikeitimai turės esminę reikšmę kreditorių teisių apsaugai, kadangi kompetentinga institucija, kuri atliks vienos valstybės ribas peržengiantį skaidymo teisėtumą, visapusiškai įvertins, kad skaidoma bendrovė selektyviai, su tikslu piktnaudžiauti, neskirstys kreditorių reikalavimų, turtą įgyjančioms bendrovėms. Tai kreditoriams iš esmės palengvins jų reikalavimo užtikrinimo teisę, kadangi šios procedūros metu skaidomos bendrovėms kreditoriams bus taikoma ta nacionalinė teisė, kurios kreditoriai jie jau yra. Tačiau, kompetentingai institucijai išdavus pasirengimo skaidymui pažymėjimą, kreditoriai nebeturės teisės kreiptis dėl netinkamo jų reikalavimo teisių užtikrinančių nuostatų į įgyjančią bendrovę, kadangi bus laikoma, kad jų teisės yra tinkamai užtikrinamos „pirminiame“⁵ skaidymo etape ir toks pažymėjimo išdavimas riboja „pirminiame“ etape dalyvaujančios kompetentingos institucijos taikomus patikrinimus. Įgyjančioji bendrovė, pagal Direktyvos 2019/2121 160c str. jau atlieka procedūras, kurias reikia įvykdyti gavus pasirengimo skaidymui pažymėjimą (Europos Parlamento Direktyva 2019/2121..., 2019).

Nuo šiol su Direktyvoje 2019/2121 numatytais naujovėmis, kreditoriams bus suteikiama didesnė jų teisių apsauga vienos valstybės ribas peržengiančio skaidymo metu ir jie pagal jau žinomas nacionalines teisės normas, galės labiau šiais savo teisės įgyvendinti nei, kad tai leido numatytas reguliavimas iki Direktyvos 2019/2121.

2.4. Vienos valstybės ribas peržengiantis bendrovių reorganizavimas po Jungtinės Karalystės išėjimo iš Europos Sąjungos

Įvertinus Europos Sąjungos reguliavimą dėl valstybių narių reorganizavimo šią procedūra atliekant tiek jungimosi tiek skaidymo būdu, svarbu paminėti šiuo metu daugelį klausimų ir neaiškumų keliantį klausimą dėl Jungtinės Karalystės išėjimo iš Europos Sąjungos.

Nuo 2020 m. vasario 1 d. Jungtinė Karalystė laikoma išstojusia iš Europos Sąjungos ir nuo šiol Jungtinės Karalystės bendrovės yra laikomos trečiųjų šalių bendrovėmis⁶. Jungtinei Karalystei nuo 2020 m. vasario 1 d. pagal Susitarimą, dėl Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės išstojimo iš Europos Sąjungos ir Europos atominės energijos bendrijos (Europos Sąjungos institucijų, įstaigų..., 2019) (toliau – **Susitarimas**) 126 straipsnio 1 dalį buvo numatytas pereinamasis laikotarpis, kuris pasibaigia 2020 m. Gruodžio 31 d. (toliau – **Pereinamasis laikotarpis**). Pereinamojo laikotarpio metu,

⁵ Turima omenyje, kad „pirminis“ etapas laikomas iki tol kol bus išduotas skaidymo pažymėjimas.

⁶ Trečiosios šalies bendrovė – tai tokia šalies bendrovė, kurios valstybė nėra Europos Sąjungos valstybė narė.

Jungtinei Karalystei buvo taikomi Europos Sąjungos lygmeniu priimti teisės aktai. Šis Susitarimas buvo priimtas užtikrinant tai, kad „Jungtinei Karalystei ir jos teritorijoje turėtų būti taikoma Sąjungos teisė, įskaitant tarptautinius susitarimus, ir paprastai jos poveikis turėtų būti toks pat kaip ir valstybėms narėms, kad laikotarpiu, kuriuo bus vedamos derybos dėl susitarimo (-ų) dėl būsimų santykių, būtų išvengta trikdžių” (Europos Sąjungos institucijų, įstaigų..., 2019, p. 2). Iš visą to, galime daryti išvadą, kad Pereinamuoju laikotarpiu Jungtinei Karalystei buvo taikomos visos numatytos Europos Sąjungos laisvės, tarp kurių ir įsisteigimo laisvė, kuri yra numatyta SESV. Taigi, SESV 49 ir 54 straipsniai buvo laikomi galiojančiais Pereinamuoju laikotarpiu, ko pasėkoje visos Jungtinei Karalystei procedūros susijusios su vienos valstybės ribas peržengiamu reorganizavimu buvo taikomos t. y. taikomas įprastas reguliavimas atliekant vienos valstybės ribas peržengiantį reorganizavimą tiek jungimosi tiek skaidymo būdais, kaip tai yra sureguliuota tarp Europos Sąjungos valstybių narių. Tačiau, Susitarime nustatytas Pereinamasis laikotarpis baigėsi 2020 m. gruodžio 31 d. ir nuo šiol Jungtinei Karalystei nebetaikoma Europos Sąjungos bendrovių teisė (Pranešimas suinteresuotiems subjektams..., 2021 m., p. 1-2).

Taigi, Jungtinė Karalystė yra laikoma trečiąja šalimi ir jos bendrovėms SESV 49 str. ir SESV 54 str. įtvirtinta įsisteigimo laisvė nebėra taikoma. „Todėl, atsižvelgiant į Teisingumo Teismo praktiką, valstybės narės neprivalo pripažinti Jungtinėje Karalystėje įsteigtų bendrovių, kurių centrinė administracija ar pagrindinė verslo vieta yra kurioje nors ES valstybėje narėje, teisinio subjektiškumo (taigi ir ribotos atsakomybės). Jungtinėje Karalystėje įsteigtos bendrovės galės būti pripažįstamos pagal kiekvienos valstybės narės nacionalinę teisę (su bendrovėmis susijusias tarptautinės privatinės teisės taisykles ir pagal jas taikytiną materialinę bendrovių teisę) ar tarptautines sutartis.” (Pranešimas suinteresuotiems subjektams..., 2021 m., p. 2).

Direktyvos 2017/1132 prasme, Jungtinės Karalystės bendrovėms šios taisyklės nebėra taikomos, todėl šia direktyva suinteresuotieji bendrovių subjektai (darbuotojai, akcininkai, kreditoriai) nebegalės remtis. Esant tokioms situacijoms, kai Pereinamuoju laikotarpiu buvo vykdomas vienos valstybės ribas peržengiantis jungimasis, kai viena iš jungimasi atliekamų bendrovė yra Jungtinės Karalystės bendrovė, nuo Pereinamojo laikotarpio pabaigos jai taikomos (nacionalinės) taisyklės, reglamentuojančios jungimasi su trečiosiose šalyse įsteigtomis bendrovėmis (Pranešimas suinteresuotiems subjektams..., 2021 m., p. 3). Kaip pavyzdį galime paimti Lietuvą ir jos taikomas nacionalines teisės

normas, kurios nenumato konkrečios reorganizavimo procedūros santykyje su trečiosiomis valstybėmis. CK 1.19 str. 4 d. yra numatyta, kad „Juridinių asmenų ar kitų organizacijų, kurių viena yra Lietuvos Respublikoje, o kita – užsienio valstybėje, susijungimas, prijungimas arba buveinės perkėlimas turi įtakos jų civiliniam teisnumui Lietuvos Respublikoje tik tuo atveju, jeigu šie veiksmai buvo atlikti pagal abiejų valstybių teisę.” (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 2000). Pagal Vienos valstybės ribas peržengiančio įstatymo 1 str. 1 d. vienos valstybės ribas peržengiantis jungimasis yra taikomas tik toms bendrovėms „<...> kurios įsteigtos pagal kitų Europos Sąjungos valstybių narių teisę ir kurių registruota buveinė, centrinė administracija arba pagrindinė verslo vieta yra Europos ekonominėje erdvėje.” (Lietuvos Respublikos vienos valstybės..., 2007). Todėl, esant tokiai situacijai kai Pereinamuoju laikotarpiu Jungtinės Karalystės bendrovė nespėjo atlikti vienos valstybės ribas peržengiančio jungimosi su Lietuvoje veikiančia bendrove yra neįmanomos.

IŠVADOS

1. Bendrovei atliekant vienos valstybės ribas peržengiantį jungimąsi ar skaidymą, pagal šiuo metu galiojančius Europos Sąjungos teisės aktus, reorganizavimo sąlygos turi būti tikrinamos, pagal kiekvienos dalyvaujančios bendrovės valstybės nacionalinius įstatymus.
2. Vienos valstybės ribas peržengiantis bendrovės reorganizavimas jį atliekant tiek skaidymo tiek jungimosi būdu, priklauso nuo visų Europos Sąjungos valstybių narių bendrovių, kurios dalyvauja reorganizavime, nacionalinių įstatymų bendro taikymo, kiekvienai bendrovei taikant nacionalinius įstatymus, kurioje ši vykdo savo veiklą.
3. Vienos valstybės ribas peržengiantis reorganizavimas skaidymo būdu, Direktyvoje 2017/1132 nėra sureguliuotas. Šį reorganizavimo būdą galime atlikti tik tada, kai Europos Sąjungos valstybės narės savo nacionalinėje teisėje numato tokią galimybę.
4. Subjektų ratas, kuris gali atlikti vienos valstybės ribas peržengiantį bendrovės reorganizavimą, pagal Direktyvą 2017/1132 yra siauresnis nei jis suprantamas pagal SESV 54 str. Mažoji bendrija gali remtis SESV nuostatomis, atlikdama vienos valstybės ribas peržengiantį bendrovės reorganizavimą su kitos Europos Sąjungos valstybės narės bendrove.
5. Europos Sąjungos valstybėms narėms perkėlus Direktyvą 2019/2121, nustatomos vienos valstybės ribas peržengiančio skaidymo taisyklės, kurių Direktyva 2017/1132 nenumatė.
6. Perkėlus Direktyvą 2019/2121 į Lietuvos nacionalinę teisę, pasikeis bendrovių reorganizavimo samprata, kai reorganizavimas yra atliekamas skaidymo būdu. Manoma, kad bendrovės atskyrimas, Lietuvos nacionalinėje teisėje bus suprantamas, kaip vienas iš reorganizavimo būdų.
7. Direktyva 2017/1132 neužtikrina smulkiųjų akcininkų išėjimo teisės gaunant tinkamo dydžio kompensaciją, kai atliekamas vienos valstybės ribas peržengiantis bendrovių reorganizavimas jungimosi būdu. Tačiau, Europos Sąjungos valstybėms narėms iki 2023 m., perkėlus Direktyva 2019/2121 į savo nacionalinę teisę, smulkiesiems akcininkams bus užtikrinama išėjimo teisė už tinkamo dydžio kompensaciją, kai atliekamas vienos valstybės ribas peržengiantis bendrovių reorganizavimas jungimosi būdu.
8. Šiuo metu, tarp Europos Sąjungos valstybių narių nėra vieningo bendrovės akcijų vertinimo metodo, pagal kurį nustatome bendrovės akcijų tinkamą vertę

persikeliantiems akcininkams į kitą bendrovę. Bendrovės akcijų vertė yra nustatoma, pagal kiekvienos Europos Sąjungos valstybės narės nacionalinius įstatymus ir juose numatytus bendrovių akcijų vertinimo metodus.

9. Lietuvos nacionalinė teisė, nenustato konkrečių reikalavimų, kokie metodai turėtų būti taikomi reorganizuojamų bendrovių akcijų keitimo santykiui nustatyti.
10. Direktyva 2017/1132 neužtikrina tinkamos kreditorių apsaugos, kai atliekamas vienos valstybės ribas peržengiantis bendrovių reorganizavimas skaidymo būdu. Atliekant vienos valstybės ribas peržengiantį reorganizavimą skaidymo būdu, Direktyva 2019/2121 bus nustatomos papildomos kreditorių teisių apsaugos priemonės. Kreditorių teisių apsauga bus užtikrinama, skaidomai bendrovei („išvykstančioji“ bendrovė) išduodant skaidymo pažymėjimą, kuriuo patvirtinama, kad skaidoma bendrovė tinkamai užtikrino kreditorių teisių apsaugą, prieš persikeliant į kitos valstybės narės bendrovę („įgyjančioji“ bendrovė).
11. Atliekant vienos valstybės ribas peržengiantį bendrovės reorganizavimą skaidymo būdu, Direktyva 2017/1132 skaidymo sąlygų projekte neužtikrina, kaip bus elgiamasi su bendrovės nepaskirstytu turtu ar įsipareigojimais. Tačiau, Europos Sąjungos valstybėms narėms, perkėlus Direktyva 2019/2121 į savo nacionalinę teisę, skaidymo sąlygų projekte bus privalu nurodyti, kaip bus elgiamasi su skaidomos bendrovės nepaskirstytu turtu ar įsipareigojimais.
12. Jungtinė Karalystė po išstojimo iš Europos Sąjungos yra laikoma trečiaja šalimi ir jos bendrovėms SESV 49 str. ir SESV 54 str. įtvirtinta įsisteigimo laisvė, nebėra taikoma.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Europos Sąjungos teisės aktai

1. Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija (1957). EUR-Lex, 2012, C 326.
2. Tarybos 2001 m. spalio 8 d. Reglamentas dėl Europos bendrovės (SE) statuto. L 294.
3. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005 m. spalio 26 d. 2005/56/EB dėl ribotos atsakomybės bendrovių jungimosi, peržengiančių vienos valstybės ribas. L 310/1
4. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2017 m. Birželio 14 d. direktyva 2017/1132 (ES) dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų. L 169/46.
5. Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. Lapkričio 27 d. direktyva 2019/2121 (ES) kuria iš dalies keičiamos Direktyvos (ES) 2017/1132 nuostatos, kiek tai susiję su vienos valstybės ribas peržengiančiu pertvarkymu, jungimu ir skaidymu. L 321/1.
6. Europos Sąjungos institucijų, įstaigų ir organų priimti komunikatai, Taryba 2019 m. Lapkričio 12 d. susitarimas dėl Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės išstojimo iš Europos Sąjungos ir Europos atominės energijos bendrijos. EUR-Lex, C-384 I/01.
7. Eur-lex.europa.eu Pasiūlymas Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos (ES) 2017/1132 nuostatos dėl vienos valstybės ribas peržengiančio pertvarkymo, jungimo ir skaidymo (Modifikuota 2018-04-25) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018PC0241&from=EN>. [žiūrėta 2021-04-13].
8. Europos Komisija, Teisingumo ir vartotojų reikalų generalinis direktoratas ir vidaus rinkos, pramonės, verslumo ir MVĮ generalinis direktoratas 2021 m. kovo 8 d. REV3. Pranešimas suinteresuotiems subjektams Jungtinės Karalystės išstojimas ir ES bendrovių teisės taisyklės [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/brexit-notice-company-law_lt.pdf [žiūrėta 2021-04-03].

Lietuvos Respublikos teisės aktai

9. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 74-2262.
10. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (2000). *Valstybės žinios*, 64-1914.
11. Lietuvos Respublikos vienos valstybės ribas peržengiančio ribotos atsakomybės bendrovių jungimosi įstatymas (2007). *Valstybės žinios*, 140-5747.
12. Lietuvos Respublikos mažųjų bendrijų įstatymas (2012). *Valstybės žinios*, 83-4333.

13. Lietuvos Respublikos turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymas (1999). *Valstybės žinios*, 52-1672.
14. Lietuvos Respublikos finansų ministro įsakymas 2012 m. balandžio 27 d. Nr. 1K-159. Dėl turto ir verslo vertinimo metodikos patvirtinimo. *Valstybės žinios*, Nr. 50-2502.
15. Audito apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdybos tarnybos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos direktoriaus 2016 m. gruodžio 28 d. įsakymas Nr. V2-18 32-ojo verslo apskaitos standarto „Tikrosios vertės nustatymas“ metodinės rekomendacijos, parengtos pagal standartą, galiojančią nuo 2016 m. sausio 1 d. (TAR, 2014-12-23, Nr. 2014-20573).
16. Audito apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdybos tarnybos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos direktoriaus 2016 m. gruodžio 28 d. įsakymas Nr. V2-22, 12-ojo verslo apskaitos standarto „Ilgalaikis materialusis turtas“ metodinės rekomendacijos, parengtos pagal standartą su pakeitimais, priimtais iki 2015 m. spalio 13 d., galiojančiais nuo 2016 m. sausio 1 d. (Žin., 2008, Nr. 109-4183; TAR, 2015-10-16, i. k. 2015-15680).
17. Lietuvos Auditorių rūmų audito komiteto pranešimas 2016 m. birželio 6 d. Dėl reorganizavimo sąlygų vertinimo [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:3kXXR0HU388J:https://lar.lt/www/new/request.php%3F8769+&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt> [žiūrėta 2021-03-10].

Specialioji literatūra

18. Bartman, S. (2017). 10 Years Cross-Border Mergers Directive: Some Observations About EU Border Protection and Minority Exit Rights, p. 214-216 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://kluwerlawonline.com/api/Product/CitationPDFURL?file=Journals\EUCL\EUCL2017032.pdf>. [žiūrėta 2020-11-03].
19. Boyle, R., ir Sedghi, D. (2019) Corporate Law Update [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.macfarlanes.com/what-we-think/in-depth/2019/corporate-law-update-14-20-december-2019/> [žiūrėta 2021-01-15].
20. Charlotte, E. (2020). The Cross-border conversion – a possible solution for the mobility of companies of companies in European union [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://adjuris.ro/revista/articole/an9nr1/6.%20Charlotte%20ENE.pdf> [žiūrėta 2021-02-01].

21. Ernst & Young (2018). Assessment and quantification of drivers, problems and impacts related to cross-border transfers of registered offices and cross-border divisions of companies [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/dg_just_transfers_divisions_final_report_0502_2018_clean_1.pdf. [žiūrėta 2021-02-01].
22. Frenkel, D. A. (2019). New challenges of the law in a permeable world. Graikija: Athens Institute for Education and Research.
23. Grundmann, S. (2011). European Company Law, 2nd edition. Cambridge – Antwerp – Portland: Intersentia.
24. Ignas V. (2011). Europos Sąjungos teisė, Vidaus rinkos laisvės, konkurencija ir teisės derinimas. Vilnius: VĮ Registrų Centras.
25. Kalava, N., Ioakim, A., ir Papavarnava, V. (2021). Cyprus: New Rules Expanding The Cross-Border Mobility Of Eu Companies Within EU Directive (EU) 2019/2121 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.mondaq.com/cyprus/shareholders/1036532/new-rules-expanding-the-cross-border-mobility-of-eu-companies-within-eu-directive-eu-20192121> [žiūrėta 2021-03-03].
26. Knapp, V. (2018). Cross border mobility: what do we need in practise [interaktyvus]? Prieiga per internetą: <https://link.springer.com/article/10.1007/s12027-018-0495-6> [žiūrėta 2021-02-15].
27. Loyens & Loeff (2020). European Union: European Directive On Cross-Border Conversions, Mergers And Divisions Has Been Adopted [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.mondaq.com/shareholders/885758/european-directive-on-cross-border-conversions-mergers-and-divisions-has-been-adopted> [žiūrėta 2021-02-11].
28. Mikalonienė, L. (2015) Uždariosios akcinės bendrovės akcininko teisės ir jų gynimo būdai. Vilnius: VĮ Registrų Centras.
29. Papadopoulos, T. (2019). Cross-Border Mergers EU perspectives and National Experiences. Cham: Springer.
30. Papadopoulos, T. (2019). Reviewing the Implementation of the Cross-Border Mergers Directive, p. 1-34 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/336119488_Reviewing_the_Implementation_of_the_Cross-Border_Mergers_Directive. [žiūrėta 2021-01-22].

31. Rammeloo, S. (2017). A French-German Company Conversion (KG Berlin 21 March 2016): Another Call for Harmonizing the Laws on Cross-Border Company Migrations in Europe, p. 177-184 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://kluwerlawonline.com/api/Product/CitationPDFURL?file=Journals\EUCL\EUCL2017027.pdf>. [žiūrėta 2020-11-11].
32. Reynolds, S. Ir Sherrer, A. (2016). Ex-post analysis of the EU framework in the area of cross-border mergers and divisions [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/df9646a0-dbc0-11e6-ad7c-01aa75ed71a1/language-en> [žiūrėta 2021-04-02].
33. Schmidt, J. (2016). Cross-border mergers and divisions, transfers of seat: Is there a need to legislate? p. 1-43 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/556960/IPOL_STU\(2016\)556960_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/556960/IPOL_STU(2016)556960_EN.pdf). [žiūrėta 2021-03-11].
34. Vossestein, G.J. (2010) Modernization of European Company Law and Corporate Governance. Olandija: Kluwer Law International BV.

Elektroniniai leidiniai

35. Kiek vertas prestižas ir kodėl svarbu jį apskaičiuoti [interaktyvus]? Prieiga per internetą: <https://newsec.lt/kiek-vertas-prestizas-ir-kodel-svarbu-ji-apskaiciuoti/> [žiūrėta 2021-02-17].
36. Įmonės balansas ir jo analizė (2018) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://investologija.lt/investavimas/i-akcijas/imones-balansas-analize/> [žiūrėta 2021-03-08].

Teismų praktika

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika

37. *Reinhard Gebhard prieš Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano* [ESTT], Nr. C-55/94, [1995-11-30].
38. *Sevic Systems AG*, [ESTT], Nr. C-411/03 [2005-12-13]. ECLI:EU:C:2005:762.
39. *Polbud – Wykonawstwo sp. z o.o* [ESTT], Nr. C-106/16 [2017-10-25]. ECLI:EU:C:2017:804.
40. Generalinio advokato Antonio Tizzano išvada, *Sevic* Nr. C-411/03 [2005-07-07].

Lietuvos teismų praktika

41. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. spalio 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-858-2396-12.

SANTRAUKA

Tarptautinis įmonių reorganizavimas ES: bendrovių teisės aspektai

Žygmantas Gulbinas

Magistro darbe analizuojama vienos valstybės ribas peržengiančio bendrovių reorganizavimo problematika, kuri pasireiškia Europos Sąjungos teisės aktų bei Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinių taisyklių nesuderinamumo, bendrovėms šią procedūrą atliekant tiek jungimosi tiek skaidymo būdu. Šiuo metu, Europos Sąjungos teisės aktai reglamentuojantys vienos valstybės ribas peržengiantį reorganizavimą nėra išsamūs ir jais paliekama Europos Sąjungos valstybėms narėms, nacionalinėje teisėje numatyti tam tikras šios procedūros taikymo taisyklės.

Pirmojoje magistro darbo dalyje yra aptariama vienos valstybės ribas peržengianti bendrovių reorganizavimo samprata, kaip ji dabar suprantama Europos Sąjungoje ir pagal Lietuvos nacionalines teisės normas bei kaip ši samprata keisis Europos Sąjungos valstybėms narėms iki 2023 m. perkėlus Direktyvą 2019/2121. Antroji magistro darbo dalis yra skirta aptarti teisės konkurencijos problemas, kurios kyla atliekant vienos valstybės ribas peržengiantį bendrovių jungimąsi, ko pasėkoje kyla atitinkamos problemos smulkiesiems akcininkams ir reorganizuojamos bendrovės akcijų keitimo santykio vertinimui. Sekančiai, šioje dalyje aptariami bendrieji trūkumai Europos Sąjungoje susiję su vienos valstybės ribas peržengiančiu bendrovės skaidymu, dėl ko kyla problema dėl kreditorių teisių apsaugos ir tinkamo jų reikalavimo teisių užtikrinimo. Taip pat, aptariama Jungtinės Karalystės bendrovių padėtis, atliekant vienos valstybės ribas peržengiantį reorganizavimą su Europos Sąjungos valstybės narės bendrove, Jungtinei Karalystei pasitraukus iš Europos Sąjungos.

Pagal darbe pateiktas išvadas, galime spręsti, kad bendrovė, kuri atlieka vienos valstybės ribas peržengiančia reorganizavimo procedūrą, susiduria su kitų Europos Sąjungos valstybių narių taikytina teise, ko pasėkoje visoms reorganizavime dalyvaujančioms bendrovėms, bendrai taikant valstybės narės įstatymus, kurioje ji veikia, ši procedūra tampa sudėtinga dėl taisyklių įvairovės.

SUMMARY

International reorganisation of companies in the EU: aspects of company law

Žygimantas Gulbinas

The master's thesis analyzes the problem of cross-border reorganisation of companies, which reflects itself in the incompatibility of European Union legislation and the national rules of the European Union member states, by performing this procedure in mergers and divisions. At present, European Union legislation which regulates cross-border reorganisation is not comprehensive and leaves it to the member states of the European Union to lay down certain rules for the application of this procedure in national law.

The first part of the master's thesis discusses the concept of cross-border reorganisation of companies, as it is now understood in the European Union and in accordance with Lithuanian national law, and how this concept will change when member states of European Union accepts Directive 2019/2121 into their national law. The second part of the master's thesis is intended for to the discussion of legal competition problems arising from cross-border mergers, as a result, there are problems for minority shareholders and for the appropriate share exchange ratio for the company which is being reorganised. Next, the general shortcomings in the European Union discussed in this section relate to the cross-border division of a company, which raises the issue of the protection of creditors rights and the proper creditorial requirement assurance. This paper also discusses the situation of United Kingdom companies in a cross-border reorganisation in relation with a company from a member state of the European Union after United Kingdom's exit from the European Union.

According to the findings presented in the paper, we can make a conclusion that a company which is performing a cross-border reorganisation procedure, facing the applicable law of other European Union member state, as a result, for all companies involved into a reorganisation procedure, the general application of the law of the member state in which it operates, makes this procedure difficult due to the variety of national rules.